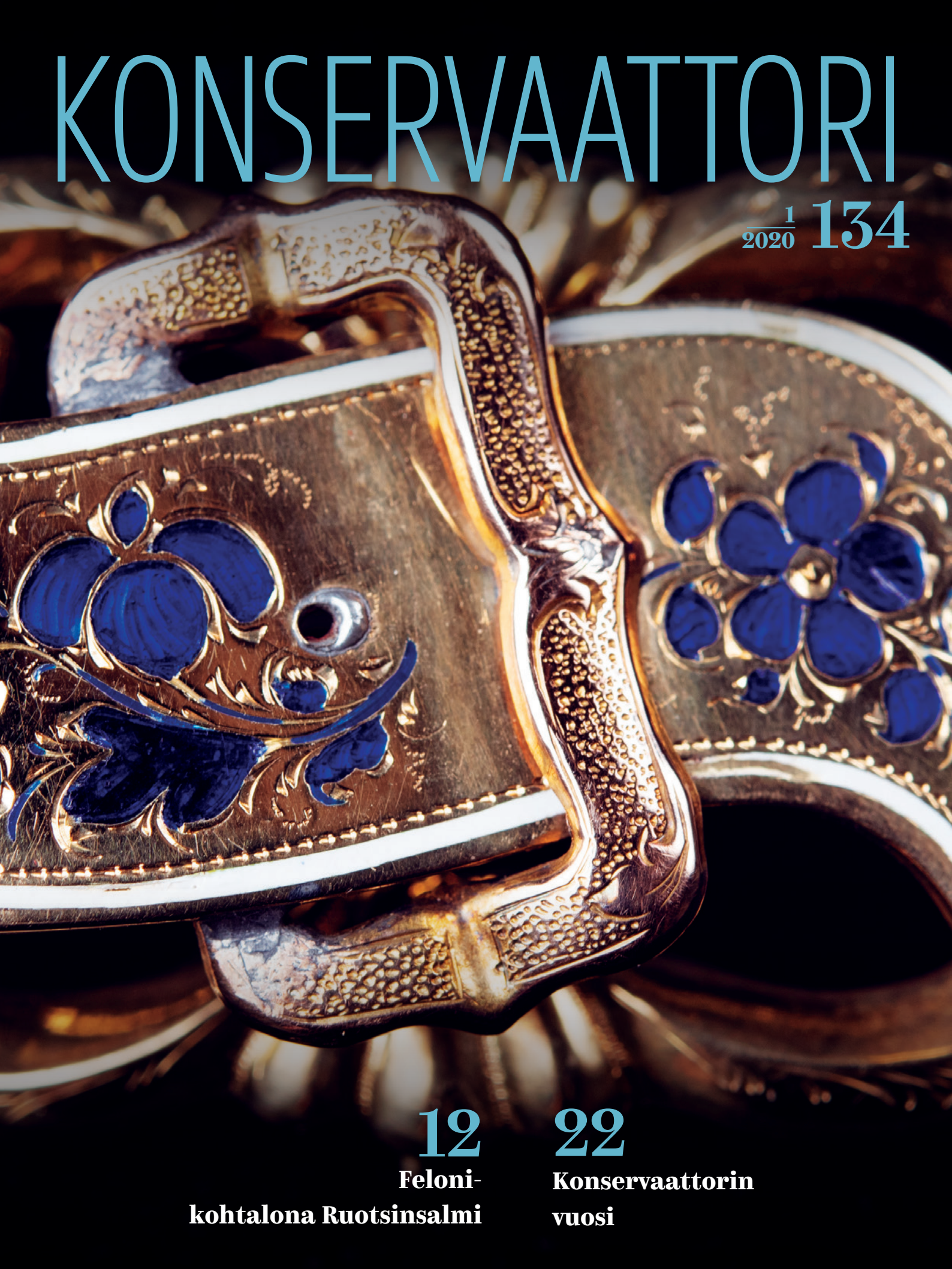

KONSERVAATTORI

¹/₂₀₂₀ 134

12

Feloni-
kohtalona Ruotsinsalmi

22

Konservaattorin
vuosi

Konservaaattoriliitto (PKL) on kulttuuriperinnön säilyttämiseen erikoistuneen ammattikunnan konservaatteiden yhdistys. Sen tarkoituksena on kehittää konservointialaa, valvoa ammattikunnan etuja ja toimia konservointialan edustajana Suomessa. Yhdistys julkaisee Konservaaattori -lehteä, järjestää koulutuspäiviä alan teemoihin liittyen sekä osallistuu konservoinnista käytävään keskusteluun. Konservaaattoriliitto muodostaa yhdessä muiden pohjoismaiden osastojen kanssa Pohjoismaisen konservaaattoriliiton (NKF).

”Kulttuuriperintö ei ole kustannus,
vaan pääoma.”
-Ilari Kurri

Kannen kuva Reetta Tiainen : Minna Canthin koru.
Lue lisää konservaaattorin vuodesta sivulta 22.

SISÄLLYS

- 3 Pääkirjoitus
- 4 Hallitus tiedottaa
- 5 Puheenjohtajalta
- 7 PKL tiedottaa
- 8 8 Kysymystä
- 10 Ensikosketus käytännön paperikonservointiin
- 12 Feloni-kohtalona Ruotsinsalmi
- 16 Matkakertomus, IADA-Varsova
- 20 Museoesineet ja museoiden esineet
- 22 Konservaaattorin vuosi
- 28 Tekstiilien pintapuhdistus imuroimalla
- 30 Rakennusrestauroinnin koulutus Suomessa
- 32 PKL:n koulutuspäivät

KONSERVAATTORI

**Pohjoismaisen konservaaattoriliiton
Suomen osasto ry**

**Nordiska konservatorförbundet
Finländska sektion rf**

www.konservattoriliitto.fi
www.facebook.com/konservaaattoriliitto
http://konservaaattoriliitto.blogspot.fi/
https://www.instagram.com/
/konservaaattoriliitto/

Puheenjohtaja:
Anni Tuominen
anni.tuominen.pkl@gmail.com

Lehden toimitus:

Heidi Alanen
Anniina Hatakka
Elviira Heikkilä
Saara-Majja Pesonen
Anni Tuominen
Elina Wirkkala

Lehden toimituksen sähköposti:
pkllehti@gmail.com

**Osoitteenmuutokset,
puuttuvat lehdet ja jäsenasiat:**
Riina Uosukainen
jasensihteeri.pkl@gmail.com

Konservaaattori-lehti
Numero 134
Painovuosi 2020
ISSN 2489-8584 (painettu)
ISSN 2489-8592 (verkkojulkaisu)
Leikki 300 kpl
2 numeroa vuodessa

Ilmoitushinnat:
2/1 sivu 80 €/lehti (128 €/vuosi)
1/1 sivu 55 €/lehti (88 €/vuosi)
1/2 sivu 30 €/lehti (48 €/vuosi)
Takakansi 80 €/lehti (128€/vuosi)
Vuosittelauksen hinta 50 €

Aineistopäivät:
Numero 135
Ilmestyy loka-/marraskuussa 2020
Aineistoehdotukset 01.08.2020 mennessä
Sisäänjättöpäivä 01.09.2020 mennessä
Numero 136
Ilmestyy huthi-/toukokuussa 2021
Aineistoehdotukset 31.12.2020 mennessä
Sisäänjättöpäivä 31.1.2021 mennessä

Ulkoasun suunnittelu:
Anna Mattsson/Suomi Design Oy

Painopaikka: Libris Oy, Helsinki

PÄÄKIRJOITUS

Tässä on tämän vuoden ensimmäinen Konservaaattori-lehti, olkaa hyvä! Aikataulut venyivät ja olemme lehden toimituskunnassa siitä hyvin pahoillamme. Ongelmia toi artikkeleiden vähäinen saatavuus, josta tämän lehden laiha olomuoto johtuu. Tässä vaiheessa haluamme kiittää lehteen artikkelin kirjoittaneita henkilöitä. Hienoa, että olette nähneet vaivaa ja tuottaneet luettavaksemme mielenkiintoisia juttuja!

Tässä lehdessä on mukana vakiopalstat ja yksi uusi, puheenjohtajan palsta. 8 Kysymystä konservaaattorille -jutussa esittäytyy hallituksen uusi jäsen **Sanna Niemi-Pynttäri** ja toimenpide-esittelyssä **Leena Niiranen** kertoo tekstiilien mekaanisesta puhdistamisesta imuroimalla. Puheenjohtajamme **Anni Tuominen** käsittelee tyyppikaasukuljetuksiin liittyvää EU-lainsäädäntöä. Lisäksi **Emmi Kaartinen** kuvailee paperien pesuprosessia, **Jaana Kataja** kertoo ortodoksisessa kirkossa käytössä olleen felonin konservoinnista ja **Elviira Heikkilä** pohtii materiaalista tulevaisuutta museoesineiden osalta.

Pidemmissä artikkeleissa pääsemme lukemaan Elviira Heikkilän ensimmäisestä konservaaattorin vuodesta Kuopiossa ja palautamme mieliin syksyn PKL:n koulutuspäivät **Heidi Alasen** kirjoituksen avulla. **Riikka Heiskanen** käy läpi rakennuspintojen restauroinnin koulutusta Suomessa ja **Tuija Toivasen** matkassa pääsemme kansainväliseen arkisto-, kirjasto- ja grafiikkakonservaatteiden konferenssiin Varsovaan.

Konservaaattori-lehden toimitus haluaa muistuttaa Sinua, että teemme lehteä kaikille ja kaikkien hyödyksi ja avuksi omassa työssään. On ensisijaisen tärkeää, että tietoa, havaintoja ja ehkä niitä epäonnistumisiakin jaetaan kollegoiden kesken. Yhdessä olemme viisaampia ja vahvempia. Älä siis epäröi! Ota yhteyttä lehden toimituskuntaan **pkllehti@gmail.com** ja tarjoa rohkeasti artikkeleita tekemästasi konservointityöstä, käymästasi koulutuksesta, tekemästasi tutkimuksesta tai kokeilusta. Turhia aiheita ei ole.

Tätä kirjoittaessa museoalalla on käynnissä paljon lomautuksia ja irtisanomisia, ja joidenkin työnkuva on voinut muuttua kokonaan. Toisilla on normaalia enemmän töitä verkkosäältä tuottamisen vuoksi. Yksityisillä konservaatteilla on saattanut asiakkaita kaikota ja leipä kaventua olemattomiin. Emme tiedä koska pandemia on ohitse ja kauanko kestää tilanteen normalisoitumisessa sen jälkeen. Meidän konservaaattorien työnkuvaan kuuluu esineiden säilymisestä huolehtiminen, mutta ei oman terveyden hinnalla. Toinen kysymys onkin, missä määrin ”työsuluissa” on kyse paniikkiratkaisuista. Suljetuissakin museoissa täytyy pitää silmällä olosuhteita ja reagoida mahdollisimman nopeasti erilaisiin vahinkoihin. Osa lomautuksista ja irtisanomisista on saattanut olla laittomia. Museoalan ammattiliitto selvittää asiaa parhaillaan. Näinä vaikeina aikoina on tärkeää pitää yhtä ja kertoa työmme tärkeydestä päättäjille ja kaikille muillekin.

Hyvää kesää ja terveyttä toivottaen

**Heidi Alanen, Anniina Hatakka, Elviira Heikkilä, Saara-Majja Pesonen, Anni Tuominen
ja Elina Wirkkala**

HALLITUS TIEDOTTAA

NKF:n liittoneuvoston kuulumisia

Puheenjohtaja Anni Tuominen osallistui liittoneuvoston kokoukseen 2.11. Kööpenhaminassa. Kokouksessa käsiteltiin mm. sääntömääräisiä asioita, tulevan vuoden budjettia, tilinpäätöstä vuodelta 2019 ja MOK-lehden tilannetta. Seuraava liittoneuvoston kokous tullaan järjestämään lokakuun alkupuolella 2020 Helsingissä.

NKF on saanut uuden webmasterin Ruotsista: **Anna Stow** aloitti tehtäväänsään loppuvuodesta 2019.

PKL:n nettisivut saavutettaviksi

Laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta (306/2019) on tullut voimaan 1.4.2019. Laki toteuttaa Suomessa EU:n saavutettavuusdirektiivin, joka velvoittaa julkisen sektorin toteuttamaan verkkosivustonsa ja mobiilisovelluksensa niin sanotun saavutettavuustandardin eli kansainvälisen WCAG-ohjeistuksen mukaisesti. WCAG eli Web Content Accessibility Guidelines, suomeksi Verkkosisällön saavutettavuusohjeet, on kansainvälinen ohjeistus verkkosisältöjen saavutettavuudesta. Jokaisen organisaation, jota lain saavutettavuusvaatimukset koskevat, on tehtävä verkkosivustoistaan ja mobiilisovelluksistaan saavutettavuusseloste ja laitettava se verkkosivuilleen lain siirtymäaikaisten puitteissa. Saavutettavuuden huomiointi varmistaa, että mahdollisimman moni ihminen voisi käyttää verkkopalveluja esimerkiksi vammasta riippumatta. Uusi laki toteuttaa myös YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista. Laki velvoittaa ottamaan WCAG-ohjeistuksen huomioon käytännössä kaikessa verkkosivustojen ja mobiilisovellusten suunnittelussa, toteutuksessa ja päivittämisessä julkisella sektorilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla laki velvoittaa myös useita yksityisoikeudellisessa muodossa toimivia yhteisöjä ja säätiöitä, myös PKL:n Suomen osasto ry:tä. PKL:n verkkosivut pyritään muuttamaan saavutettavuusasetusten mukaisiksi vuoden 2020 syyskuuhun mennessä siirtymäsäännösten mukaisesti.

Kannanotto: Ammattinimike kertoo tietyn alan erityisosaamisesta

Museoalan ammattiliitto ja Konservattoriliiton Suomen osaston hallitus julkaisivat marraskuussa 2019 yhteisen kannanoton: Museoalan ammattiliitto ja Konservattoriliitto ovat huolestuneet yleistyneestä rekrytointikäytännöstä, jossa avoinna olevaan toimeen edellytetään tehtävänimikettä korkeampaa koulutusta ja laajempaa osaamista. Museoalan ammattiliitto ja Konservattoriliitto vaativat, että museoalan tehtäviin rekrytoidessa tehtävännimike vastaa tehtävän sisältöä. Museoalalla säästetään henkilöstökuiluista herkästi, koska kiinteitä kustannuksia on paljon. Työtehtävien vaatavuustasoa ja sen mukaisen palkan maksua kierretään vaihtamalla ammattinimike alempitaseeseen. Johtajan titteli voi esimerkiksi vaihtua päällikön titteliin ja palkkatasoon, vaikka tehtäväkuva pysyisi samana tai museomestari edellytetään konservointitöiden osaamista. Museoalan ammatteliitilla on usein omat tutkintovaatimuksensa, eikä tehtäviä voi hoitaa ammattitaitoisesti ilman soveltuvaa koulutusta. Työnantaja päättää käytettävistä tehtävänimikkeistä. Tehtävänimikkeitä valittaessa on huomioitava, että niiden tulee kuvata kyseisen tehtävän sisältöä ja että ne ovat alalla vakiintuneita. Toivomme, että kotimainen museo-

kenttä tukee työtämme museo- ja kulttuuriperintöalan koulutettujen ammattilaisten osaamisen ja arvostuksen puolesta. Oikeudenmukainen palkkaus on osa tätä työtä. **#alanarvostus**

Katariina Mäkelä, toiminnanjohtaja
Museoalan ammattiliitto MAL ry
Katariina Ruuska-Jauhijärvi, hallituksen jäsen
Pohjoismaisen konservattoriliiton Suomen osasto ry

Kevätkokous siirtyy

Sääntömääräinen kevätkokous siirtyy koronan takia. Päivämäärästä tiedotetaan jäsenistöä kunhan tilanne selkenee.

PUHEENJOHTAJALTA

PKL:N SUOMEN OSASTO RY:N HALLITUS PUOLTAA TYPPIKAASUN KÄYTÖN VAPAUTTAMISTA KULTTUURIPERINTÖALALLA

PKL:n Suomen osasto ry:n hallitus puoltaa typpikaasun käytön vapauttamista kulttuuriperintöalalla.

ICOM-CC pyysi vuodenvaihteessa PKL:n Suomen osastoa ja muita eurooppalaisia konservointiyhteisöjä lähettämään kannanoton EU:n kemikaalivirastolle koskien typpikaasun käyttöä tuhohyönteisten torjunnassa kulttuuriperintöalalla. Kannanotto koskee nk. Anoxia-menettelmää, jossa suljetussa tilassa (kammio, teltta tai pienimmillään ilmatiivis muovipussi) korvataan happi typpikaasulla hapettoman ympäristön luomiseksi.

Vaihtoehtoina hyönteistorjuntaan tällä hetkellä ovat menetelmät, joissa käytetyt kemikaalit saattavat vahingoittaa työntekijöiden terveyttä tai käsiteltäviä esineitä reagoimalla kemiallisesti materiaalien kanssa. Yleisesti museoissa käytetyt pakastus ja lämpökäsittely saattavat myös vaurioittaa lämpötilan vaihteluille herkkiä materiaaleja. Typen käyttöön perustuva menetelmä on yksi monipuolisimmista ja ympäristöystävällisimmistä, jota konservoinnin piirissä on tutkittu. Mitään tällä hetkellä käytössä olevista menetelmistä ei voida turvallisesti soveltaa niin laajaan materiaali-valikoimaan kuin tyypeä.

Useilla eurooppalaisilla museoilla on ollut omia typpikammioita käytössä ennen vuotta 2017, mutta syyskuussa 2017 annetun biosidivalmistesasetuksen (EU528/2012) myötä niiden käytöstä tuli laitonta.

EU:n jäsenmaista Itävalta on hakenut poikkeuslupaa typpikaasun käyttöön kulttuuriperintöalalla, ja EU-komissio tulee käsittelemään hakemuksen tulevaisuudessa. Mikäli poikkeuslupa myönnetään, muutkin EU-jäsenmaat voivat hakea aikanaan lupaa.

Susanna Pasanen, Helsingin Vapitsemuseo

Lupaa typpikaasukäsittelyihin odotellessa pj torjuu hyönteisiä perinteisesti pakastuskontissa

Tammikuussa 2020 lähetin PKL:n Suomen osaston hallituksen nimissä kannanoton poikkeuslupan myöntämisen puolesta. Myös kaikki NKF:n muut osastot ovat ottaneet kantaa asian puolesta. Hallitus seuraa aktiivisesti EU-komission ratkaisua asiassa ja tiedottaa jäseniä siitä.

Appeal for the cultural heritage collections: Allow a derogation of the nitrogen ban (EU 528/2012)

Memory institutions, museums and monuments are frequently challenged by pests due to various forms of contamination and changing climatic conditions.

One of the most versatile and environmentally friendly methods, where the use of hazardous chemicals is avoided, for disinfection purposes are “anoxia” or controlled atmospheres with an extremely low content of oxygen in treatment chambers where nitrogen is generated in situ for anoxic insect disinfestation of cultural heritage objects.

The EU legislation issue

Since the mandatory registration of the use of nitrogen for disinfection purposes by the biocidal products regulation EU 528/2012 in September 2017, only one method of using nitrogen (along with several other restrictions) was acknowledged and included: nitrogen in canisters. In situ generated nitrogen fell out. The nitrogen ban is not justified for health aspects and economically damaging the market of European stakeholders in the integrated pest management (IPM) business.

Because of this juridical flaw, existing anoxia facilities in Europe can no longer be operated legally. As a result, cultural heritage institutions are facing an acute danger of damage or irretrievable loss.

I therefore strongly urge the Commission to allow for a derogation under art. 55(3) in the BPR to be granted those Member States applying, because this method allows any material to be safely treated, contrary to the alternatives. In situ generated nitrogen is harmless, the most economic and environmentally friendly alternative to the presently allowed use of nitrogen for this purpose.

PUHEENJOHTAJALTA

Kirjallisuutta aiheesta:

Ackery, P. R., J. M. Testa, P. D. Ready, A. M. Doyle, and D. B. Pinniger. 2004. Effects of high temperature pest eradication on DNA in entomological collections. *Studies in Conservation* 49: 35–40.

Arney, J.S., Jacobs, A.J., Newman, R. 1979. The influence of oxygen on the fading of organic colorants. *Journal of the American Institute for Conservation* 18: 108-117.

Bailey, S.W. 1957. Air-tight storage of grain; its effect on insect pests – III. Calandra granaria (large strain). *Australian Journal of Agricultural Research* 8: 595-605.

Ball, M.D., Bisulca, C., Odegaard, N., 2011. Assessment of the Thermo-Lignum oven pest eradication treatment on natural and synthetic polymers and resins. In: Windsor, **P., Pinniger, D., Bacon, L., Child, R., Harris, K.** (eds.) *Integrated pest management for collections. Proceedings of 2011: a pest odyssey, 10 years later.* English Heritage, pp. 107-114.

Banks, H.J., Annis, P.C. 1990. Comparative advantages of high carbon dioxide and low oxygen types of controlled atmospheres for grain storage. In: **Calderon, M., Barkai-Golan, R.** (eds.) *Food preservation by controlled atmospheres.* Boca Raton, Honda: CRC Press, pp. 94-122.

Beiner, G.G., Ogilvie. 2005. Thermal methods of pest eradication: their effect on museum objects. *The Conservator* 29: 5-18.

Berzolla, A., Reguzzi, M. C., Chiappini, E. 2011. Controlled atmospheres against insect pests in museums: a review and some considerations. *Journal of Entomological and Acarological Research*, 43: 197-204.

Bulst, W. A. 1986. Ausstellungen: L'oro del Ghiberti. *Restauri alia porta del Paradiso*, Florenz, 7. Dezember 1985-2. Februar 1986. [Exhibitions: Ghiberti's gold. *Restorations on the door of Paradise*, Florence, 7 December 1985-2 February 1986.] *Kunstchronik* 39: 125-26.

Burke, J. 1992. Vapor barrier films. *Western Association of Art Conservation Newsletter* 14: 13-17.

Buss, J.J.B., Crews, P.C. 2000. Influence of nitrogen gas and oxygen scavengers on fading and color change in dyed textiles. *Textile Specialty Group Postprints.* https://digitalcommons.unl.edu/textiles_facpub/15/; downloaded 5/9/2019.

Carpenter, A., Potter, M. 2019. Controlled atmospheres. In: **Sharp, J.L., Hallman, G.J.** (eds.) *Quarantine treatments for pests of food plants.* Routledge, New York.

Dawson, J.E., Strang, T.J.K., Solving Museum Insect Problems: Chemical Control, Technical Bulletin, No. 15, Canadian Conservation Institute, Ottawa (2000).

Gervais, C., Languille, M.-A., Réguer, S., Gillet, M., Pelletier, S., Garnier, C., Vicenzia, E.P., Bertrand, L. 2013. Why does Prussian blue fade? Understanding the role(s) of the substrate. *Journal of Analytical Atomic Spectrometry* 28: 1600-1609.

Kanagy, J. R. 1940. Effect of oxygen concentration and moisture on the stability of leather at elevated temperatures. *Journal of Research of the National Bureau of Standards* 25: 149

Koestler, R.J., Parreira, E., Santoro, E., Noble, F.D. 1993. Visual effects of selected biocides on easel painting materials. *Studies in Conservation* 38: 265-273.

Linnie, M. J. (1994). Pest control in natural history museums; a world survey. *Journal of Biological Curation* 1: 43 □ 58.

Maekawa, S. 1998. Inert gases in the control of museum insect pests and Oxygen-free museum cases. *The Getty Conservation Institute*, Los Angeles, p. 7.

National Bureau of Standards (NBS). 1951. Circular 505, Preservation of the Declaration of Independence and the Constitution of the United States. Washington, D.C.: NBS.

Passaglia, E., Brown, D., Dickens, B. 1980. The Preservation of the Constitution of Puerto Rico. Washington, D.C.: NBS.

Phillips, T.W., Hasan, M.M., Aikins, M.J., Mahroof, R. 2011. Fumigation and IPM alternatives for arthropod pests of museums. *Preservation Capsule.* 1968. Manuscripts 20: 56-60.

Rowe, S. 2004. The effect of insect fumigation by anoxia on textiles dyed with Prussian Blue. *Studies in Conservation* 49: 259-270.

Salins, E. R., France-Lanord, A. 1943. *Le Fer à l'Epoque Merovingienne.* Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner.

Selwitz, C., Maekawa, S. 1998. Inert gases in the control of museum pests. *The Getty Conservation Institute*, 107pp.

Tscherne, E., 2009. Anwendbarkeit einer feuchtegeregelten Warmluftbehandlung-Thermo Lignum®-Verfahren zur Schädlingsbekämpfung an historischen Kunstobjekten aus Holz mit Farb-oder Goldfassung. *Restaura* 115: 530.

Tscherne, E., Wilke, N., Schachenhofer, B., Roux, K., Tavlaridis, G. 2016. The Thermo Lignum ecological insect pest eradication process: the effects on gilded and painted wooden objects. *International Journal of Conservation Science* 7, Special Issue 1: 295-300.

Weaver, K. F. 1980. The mystery of the shroud. *National Geographic* 157: 730-53.

Hyödyllisiä linkkejä aiheeseen liittyen:

<https://echa.europa.eu/derogations-for-the-protection-of-cultural-heritage/-/substance-rev/24401/term>

<https://uk.icom.museum/icom-uk-urges-the-eu-commission-to-re-establish-ability-of-cultural-heritage-organisations-to-use-nitrogen-for-conservation-treatment/>

PKL TIEDOTTA

Hallitus on saanut uusia jäseniä

PKL:n jäsenistö valitsi syyskokouksensa 21.1.2019 uudet jäsenet vanhojen erovuoroisten jäsenten tilalle. Hallituksen uudet jäsenet ovat **Johanna Lehtola, Sanna Niemi-Pynttäri ja Helena Salo.** Uudeksi varapuheenjohtajaksi valittiin **Polina Semenova.** Vanhoista jäsenistä hallituksessa jatkavat **John Gayer, Katri Lahti, Katariina Ruuska-Jauhijärvi** ja puheenjohtaja **Anni Tuominen.**

Hallitus valitsi lisäksi vuoden 2019 viimeisessä kokouksessaan uuden sihteerin ja vuoden 2020 ensimmäisessä kokouksessaan tiedottajan yhdistykselle. **Saara-Maija Pesonen** aloitti yhdistyksen sihteerinä vuoden 2020 alussa, ja **Emilia Laaksovirta** yhdistyksen tiedottajana maaliskuun alussa.

Syyskokouksen kuulumisia

PKL:n Suomen osasto ry:n syyskokous järjestettiin syyskoulutuspäivien yhteydessä Suomenlinnassa 21.11.2019. Sääntömääräisten asioiden ja uusien hallitusjäsenten valinnan lisäksi kokouksessa keskusteltiin muun muassa mahdollisuudesta maksaa hallituksen jäsenille ja toimihenkilöille palkkioita. Jäsenistöä askarrutti konservointikoulutuksen tilanne ja opiskelijayhteistyö. Kokouksessa päätettiin säilyttää jäsenmaksut ennallaan vuonna 2020.

Save the date!

Seuraava NKF:n konferenssi järjestetään Tukholmassa 21.-22.10.2021 otsikolla *Research and Review - Advancement in Conservation and Assessment of Previous Experiences.* Teemana on konservointialan uudet innovaatiot, joita peilataan myös menneisyyden kautta.

Jäsensihteeri tiedottaa

Jäsensihteeri pyytää jäseniä tarkistamaan yhteystietonsa Konservattoriliiton jäsenisivulta. Jäsenmaksut lähetetään toukokuun aikana, ja edellisen vuoden maksamattomia jäsenmaksuja on ollut poikkeuksellisen paljon. Laskut toimitetaan sähköpostitse, ja tämän vuoksi jäsenen sähköpostiosoite tulee olla toimiva ja voimassaoleva. Muista tarkistaa myös roska-postisi, ettei lasku jää huomaamatta. Konservattoriliiton sääntöjen mukaan jäsen, joka jättää kahtena vuonna jäsenmaksun maksamatta, voidaan erottaa liitosta. Maksamatta jättäminen ei ole kuitenkaan eroilmoitus, vaan pyynnöt toimitetaan jäsensihteerille, joka edelleen toimittaa tiedon hallitukselle. Jäsenmaksujen tarkistaminen on aikaa vievää puuhaa, samoin kuin jäsenten muistuttelu ja karhujen lähettäminen. Tätä ollaan helpottamassa tänä vuonna hankkimalla automaattinen maksujen tarkistus, ja tämä vähentää myös inhimillisten erheiden riskiä. Tästä syystä jäsenmaksut ovat tänä vuonna viivästyneet toukokuulle asti. Toivomme tietenkin, että haluatte jatkaa jäsenyyttänne! Minuun voi olla yhteydessä sähköpostitse mikäli jokin askarruttaa: **jasensihteeri.pkl@gmail.com**

Terveisin, **Riina Uosukainen**, PKL jäsensihteeri.

Konservaattori-lehden tilaaminen

Konservaattori-lehti on Konservattoriliiton jäsenille ilmainen. Jos et ole jäsen mutta haluat tilata lehden, ota yhteyttä jäsensihteerimme:

jasensihteeri.pkl@gmail.com.

Konservaattori-lehden vuositilauksen hinta on 50 €.

8 kysymystä KONSERVAATTORILLE

Sanna Niemi-Pynttari, esinekonservaattori

1) Kuka olet?

Sanna Niemi-Pynttari

2) Missä työskentelet tällä hetkellä?

Kokoelmakeskusconservaattorina Helsingin kaupunginmuseumissa

3) Miten päädyit konservaattoriksi/työhösi/projektiin?

Erikoismaalariksi valmistuttuani 1980-luvun lopussa tutustuin Säätytalon peruskorjaustöissä konservointialaan. Sen lisäksi, tai siitä syystä, että työskentely rakennuspintakonservattoreiden Arja Sorrin ja Ulla Setälän kanssa oli huvittoman hauskaa, kiinnostuin konservointikoulutuksesta. Sopivasti Vantaan käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa alkoi kolme uutta konservointikoulutuslinjaa v. 1991. Olimme silloin ensimmäisiä esinekonservaattoriopiskelijoita, valmistuimme 1993. AMK-tutkinnon suoritin v. 2004 muoviesineiden konservoinnista. Helsingin kaupunginmuseumissa olen ollut vakituksena konservaattorina vuodesta 2007 alkaen. Sitä ennen olen ollut kaupunginmuseumissa useita vuosia tehden määräaikaisia muutaman kuu-kauden konservaattorin pestejä mm. arkeologisen materiaalin konservoinnissa. Olen työskennellyt myös yksityi-

sellä konservaattorilla sekä Kansallismuseon konservointilaitoksella. Kokoelmakeskusconservaattorin työkuvaan Helsingin kaupunginmuseumissa kuuluu varsinaisen konservoinnin lisäksi kokoelmanhallintaa, joka pitää sisällään kokoelmien inventointia sekä kokoelmahallinnan kehittämistä ja ylläpitoa. Ennaltaehkäisevä konservointi kuuluu museossamme kaikille työntekijöille oman ammattialansa

▼▼
Parasta työssäni on mahtava työyhteisö, ihanat kollegat ja vaihtelevat työtehtävät.

puutteissa. Kokoelmakeskusconservaattorin kohdalla se tarkoittaa mm. olosuhdetarkkailusta vastaamista kokoelmakeskuksessa sekä säilytysjärjestelmien ja -pakkausten suunnittelua ja toteutusta. Museossa työskentelevä toinen esinekonservaattori vastaa näyttelyiden EEK:sta. Jonkin verran on myös erilaisia museon sisäisiä ja ulkoisia asiakaspalvelutehtäviä. Ns. perustyötä kuvaavan työnkuvan lisäksi

TEKSTI JA KUVA: ELVIIRA HEIKKILÄ

työsopimuksessa on lause, joka lopulta kattaa tarvittaessa kaiken mahdollisen museossa tehtävän työn eli ”kaikki museonjohtajan määräämät työt”. Esine- ja kokoelmakonservaattorin lisäksi Helsingin kaupunginmuseumissa työskentelee neljä muuta konservaattoa: huonekalu-, paperi-, rakennus- ja tekstiilikonservaattori.

4) Mikä on työssäsi hausointa/haastavinta?

Parasta työssäni on mahtava työyhteisö, ihanat kollegat ja vaihtelevat työtehtävät. Ehkä haastavinta työssäni on saada asiat toimimaan sujuvasti ulkopuolisten toimijoiden kanssa esim. kokoelmakeskuksen olosuhteisiin liittyen.

5) Mikä on oudointa mitä olet tehnyt työssäsi?

Alan ihmisille ei ehkä niinkään outoa, mutta usein muille ihmisille tuntuu olevan hyvin hauska tieto, kun kerron puhdistaneeni Säätytalon koristemaalauksia tuoreella ranskanleivällä. Joka aamu lähileipomosta tuli kuorma tuoretta suolatonta ranskanleipää, jonka nihkeällä sisäosalla puhdistimme kattomaalauksia. Ja lopuksi, tai siinä samalla, söimme aamupalaksi rapeita leivän kuoria.

Haastavampi oppimisen kohde on käsillä seisominen ilman tukea.

6) Mikä on lempityövälineesi ja mihin sitä käytät?

Erilaiset siveltimet, pensselit ja harjat imurin kanssa ovat useinkin hyvin toimiva työpari. En tiedä, ovatko ne lempityövälineitä, mutta ainakin hyvin moneen kohteeseen sopivia.

7) Mitä haluat vielä oppia?

Modernien materiaalien konservointiin liittyvä ajankohtainen tutkimus ja käytännön konservoinnin menetelmät kiinnostavat. Haastavampi oppimisen kohde on käsillä seisominen ilman tukea.

8) Miten nollaat?

Hyötyliikunnan eli työmatkapyöräilyn lisäksi käyn ryhmäliikuntatunneilla, joiden aikana työasiat häipyvät tehokkaasti mielestä. Pianon pimputtelu omaksi iloksi on yllättävän koukuttavaa ja rentouttavaa, ja onnistuu nykyään myös aiempaa helpommin lasten muutettua pois kotia. Myös lukeminen toimii hyvin, kunhan maltaa keskittyä ja antaa sille aikaa.

Konservaattori Sanna Niemi-Pynttari tarkistaa lainaan lähdössä olevia esineitä.

ENSIKOSKETUS KÄYTÄNNÖN PAPERIKONSERVVOINTIIN

TEKSTI: EMMI KAARTINEN

KUVAT: AKRASEENA HUMINA & EMMI KAARTINEN

Ensimmäisen opiskeluvuoden lopulla saimme eteemme Helsingin seurakuntayhtymän Östersundomin kirkon 1700-luvun grafiikanvedos-sarjan osana Paperikonservoinnin puhdistustekniikat -kurssia.

Liisi Hakala dokumentoi ja konservoi kaksi vedosta sarjasta opinnäytetyössään 2014 ja me saimme käsitellymmme sarjan loput seitsemän vedosta. Kyseessä oli ensimmäinen kerta opintojemme aikana, kun saimme eteemme kohteet, joiden parissa työskentelimme alkudokumentoinnista kehystykseen asti.

Grafiikanvedokset ovat tehty 1700-luvulla Saksassa, Augsburgissa, **Georg Christoph Kilian** -nimisen grafiikantekijän toimesta. Ne ovat kuluneet Suomeen, Östersundomin kirkkoon luultavasti lahjoituksina seurakuntalaisilta. Grafiikanvedokset olivat pitkään sijoitettuna käyttöä varten lämmitetyn kirkon ylälehterille lämpöpuhaltimien väliin vaativiin olosuhteisiin. Grafiikassa käytetty tekniikka on mezzotinto. Vedokset kuvaavat Jeesuksen elämää, mm. ristiinnaulitsemista, ja ne olivat likaisia, repaleisia ja huonokuntoisia.

Kävimme töihin pareina. Alkudokumentoinnin sekä kuivapuhdistuksen jälkeen poistimme vedoksista taustapahvit. Taustapahvit päädyttiin poistamaan ennen pesutoimenpiteitä, sillä paksun pahvin vettyminen olisi vienyt liian paljon aikaa. Taustapahvista vuoltiin kirurginveitsellä niin monta kerrosta pois kuin mahdollista ja tämän jälkeen päästiin itse pesutoimenpiteeseen.

Alkudokumentaatio.

Akraseena Humina & Emmi Kaartinen

Grafiikassa käytetty
tekniikka on mezzotinto.

Pesu tapahtui upotuspesuna ja pahimmillaan kesti jopa yli 6 tuntia, osaksi ehkä siksi, että kyseessä oli opimistilanne. Vedoksen annettiin levätä kylmällä vedellä täytetyssä altaassa Hollytex-arkin päällä. Versopuolelta kuorittiin viimeisetkin taustapahvin kerrokset. Vedokset olivat paikoin todella repaleisia ja revenneitä, ja pesun aikana yritettiin estää repeämien leviäminen. Irtopalat otettiin talteen.

Kylmää vettä vaihdettiin tasaisin väliajoin, jotta saatiin puhdasta vettä kuljettamaan epäpuhtauksia pois paperista. Kun vesi ei enää värjäytynyt, katsottiin pesun olleen riittävä. Vedos nostettiin ja taustattiin kostutetulle ja valmiiksi liisteröidylle japaninpaperille. Liisterinä käytettiin riisitärkkelystä, johon lisättiin metyylliselluloosaa, jotta työstöaikaa saatiin pidennettyä. Vedos jätettiin prässäin tai painojen alle puristukseen kuivumaan villahuopien väliin.

Pesun jälkeen suurimmalla osalla työpareista alkoi irto- ja paikkapalojen kiinnitys ja sävytys. Paikkapalat päädyttiin sävyttämään upottamalla. Sävytyksen jälkeen kuva-aihetta retusoitiin siten, että paikkapalat eivät hyppää silmiin häiritsevästi. Kokeiltiinpa myös paperimassapaikkausta, tosin vaihtelevin tuloksin. Ennen paikkauksia otettiin myös välidokumentointikuvat. Tässä vaiheessa lukuvuotta aikamme loppui kesken kesälomien alkaessa.

Monissa vedoksissa paikkapalojen kiinnitys, sävytys ja restaurointityöt ovat jatkuneet nyt kuluvana lukuvuonna. Vielä on edessä kehystyksen suunnittelu ja toteutus.

Kirjoittaja on toisen vuoden paperikonservaattoriopiskelija.

Pesun jälkeen.

Akraseena Humina & Emmi Kaartinen

Lähde:

Hakala, Liisi (2014) Östersundomin kirkon grafiikanvedosten konservointi <https://www.theseus.fi/handle/10024/74831>

FELONI - KOHTALONA RUOTSINSALMI

TEKSTI JA KUVAT: JAANA KATAJA

Toukokuussa 2020 Merikeskus Vellamossa Kotkassa avattava Kohtalo-na Ruotsinsalmi -näyttely kertoo nykyisen Kotkan edustalla 1700-luvun lopulla käydyt Itämeren merkittävimmän meritaistelun ja sen jälkeen rakennetun linnoituskaupungin tarinan. Näyttelyä varten konservoitiin linnoituskaupungin ortodoksikirkkoon lahjoitettu ylellinen kullattua hopeabrokadista valmistettu kirkkotekstiili, feloni. Feloni on papin ja piispan käyttämä liturginen vaate ortodoksisessa kirkossa.

Näyttelyyn esille tulevan felonin lahjoitti linnoituskaupungin ortodoksikirkolle kreivi ja kenraali **Alexander Suvorov**, joka oli tullut **Katariina Toisen** määräyksestä johtamaan Ruotsinsalmen linnoituksen rakentamistöitä.

Palattuaan komennukselta Pietariin 1700-1800-lukujen vaihteessa lähetti hän kirkkoon ylelliset kirkkotekstiilit. Felonin kangas on kullattua hopeabrokadia, eli kangas muodostuu metallilangoista, joissa pohjana on hopea ja pinta on kullattu. Tekstiilikuituina kankaassa ovat silkki ja puuvilla. Kankaaseen on kudottu suuria medaljonkimaisia kuvioita, joissa on kasviornamentiikkaa ja granaattiomeina. Hienon brokadikankaan lisäksi pääntien ympärillä on punaista samettia, jonka nukkaan on leikattu kukkakuvioita ja pohjakankaassa on metallilankoja. Felonin reunoja kiertävät koristeelliset metallikalunauhat ja selkäpuolille on kiinnitetty metallilangoista tehty ristikuviot.

Felonin vauriot

Kuluneet kaksi vuosisataa ovat kohdelleet felonia toisaalta ihan kohtuullisesti, mutta toisaalta erittäin huonosti. Rakenteellisesti feloni oli ehjä, mutta brokadikangas ja kaluunanauhat olivat vaurioituneet. Brokadikankaassa silkki- ja metallilangat olivat kuluneet useasta kohdasta poikki tai kokonaan pois, metallilangat olivat tummuneet ja kankaan pinta oli likainen. Kaluunanauhat olivat paikoin erittäin vaurioituneet. Vuorikangas oli pinttyneen likainen.

Kaikki felonin osat ja saumarakennot eivät olleet alkuperäisiä. Osa kaluunanauhasta oli vaihdettu ja alkuperäinen vaaleansinistä kiinalaista silkkiä ollut vuorikangas oli korvattu

Feloni takaa konservoinnin jälkeen.

Feloni edestä konservoinnin jälkeen. Seurakunnassa olevaan felonin ripustimeen lisättiin pehmustukset ja felonille ommeltiin suojapussi puuvillakankaasta.

Vuorikangas oli pinttyneen likainen. Saumanvarojen puhdas kangas korosti likaisuutta.

vaalealla puuvillasatiinikankaalla Felonia on korjattu ainakin 1950-luvulla räätäli **K. Sirrolan** toimesta.

Brokadikangasta ja kaluunanauhon oli korjattu aiemmin rankalla otteella ompelemalla kankaaseen tiheitä ompeleita ompelukoneella. Vuonna 1995 julkaistussa kirjassa Pyhän Nikolaoksen kirkosta on mainittu: ”Pukujen kunnosta näkee, että niitä on kohdeltu arvonsa mukaisesti, sillä ne ovat vieläkin varsin hyväkuntoisia.” Näin ei asia vuonna 2019 enää ollut, vaan tekstiilit vaativat mittavia konservointitoimenpiteitä.

Feloni on papin ja piispan käyttämä liturginen vaate ortodoksisessa kirkossa.

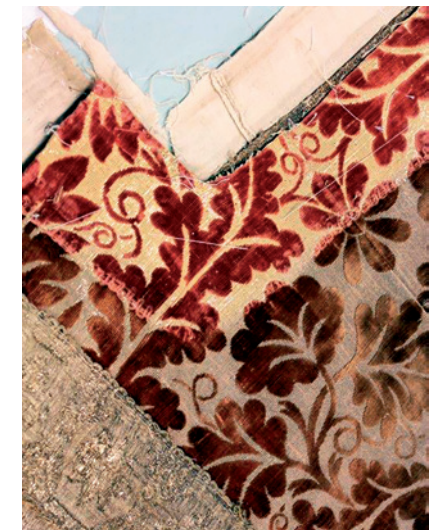

Felonin selkäpuolelta irrotettujen koristeiden ja pääntien kaluunanauhan alla kankaassa oli jäljellä sen alkuperäinen kullankävy.

Felonin konservointi

Felonin konservointi aloitettiin pintapuhdistamalla tekstiili kevyesti imuroimalla. Seuraavaksi tekstiiliin pintaa puhdistettiin luonnonkumisienellä. Sieneen irtosi kankaan pinnasta runsaasti tummaa likaa, erityisesti metallilangoista. Kankaassa olevat metalli- ja silkkilangat eivät kestäneet voimakasta käsittelyä, joten tekstiiliä ei voitu täysin puhdistaa. Felonissa näkyy edelleen vuosisatojen patina.

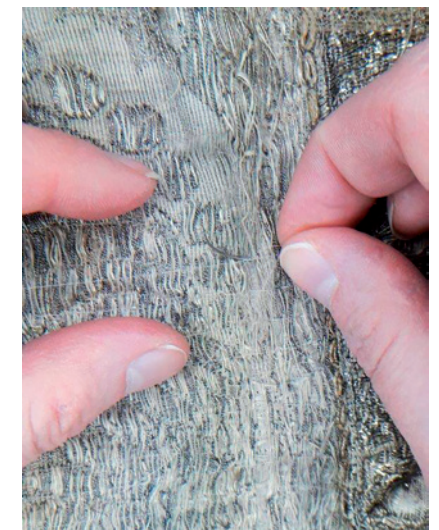
Felonin vuorikankaan palauttamista alkuperäistä vastaavaksi keskusteltiin Suomen ortodoksisen kirkkomuseo Riisan tekstiilikonservaattorin kanssa. Kirkkotekstiilien ollessa käyttöesineitä vuorikangas voidaan vaihtaa tarvittaessa. Felonin vuorikangas ei ollut alkuperäinen ja se oli myös erittäin likainen ja paikoin kulunut. Feloni ei ole seurakunnassa enää käyttökäytössä ja koska siihen haluttiin saada takaisin alkuperäistä ylellistä ulkonäköä, päätettiin vuorikangas vaihtaa. Vuorikankaan irrottaminen irrotti myös osan kaluunanauhasta, koska kiinnittävät ompeleet menivät kaikkien kangaskerrosten lävitse. Vanha vuorikangas pestiin, eikä se lähtenyt puhtaaksi. Uudeksi vuorikan-

Pääntien sametin kirkkaus ja metallilankojen hohde paljastui irrotetun kaluunanauhan alta.

kaaksi testattiin useita erilaisia silkki-kankaita, joita värjättiin vaaleansinisen eri sävyillä. Niiden joukosta valittiin kangas, jossa on 50% silkkiä ja 50% polyesteriä.

Brokadi- ja samettikankaan alkuperäinen väri tuli näkyviin koristeosien ja kaluunanauhon alta. Kulta ja hopea hohtivat ja punainen sametti loisti kirkkaana. Brokadikankaan taustalta paljastui myös, että kuvioinnin kukka-

Vaurioitunut brokadikangas kiinnitettiin sidepistoilla tukikankaaseen.

Ristikoristeiden ja kaluunanauhojen suojaksi ommeltiin nylontylli.

Kaluunanauha kiinnitettiin ulkoreunasta uuteen vaaleansiniseen vuorikankaaseen.

Uusi silkkinen vuorikangas ommeltiin paikoilleen vanhan päälle.

set ovat olleet syvän vihertäväsiniisiä. Nyt päällispuolen kukkien värit ovat suurelta osin haalistuneet pois.

Brokadikankaasta purettiin pois suurin osa aikaisemmista koneella ommelluista tukiompeleista, koska ne eivät tukeneet kangasta riittävästi ja aiheuttivat paikoin lisää vaurioita. Pahiten vaurioituneita alueita olivat felonin edessä ja sivuissa olevat alueet. Vaurioituneet alueet tuettiin ompelemalla brokadikangas käsin sidepistoilla Skala-polyesterilangalla kiinni pellavatukikankaaseen. Paikoin pistoja ommeltiin kankaan kunnon sen salliessa pelkkään brokadikankaaseen.

Felonia kiertävät metallilangoista tehdyt kaluunanauhat olivat myös pahoin vaurioituneet. Kaikki nauhat ja selän ristikoristeet suojattiin puhdistuksen jälkeen huomaamattomalla sopivan väriseksi värjättyllä nylontyllillä, joka ommeltiin kiinni Skala-polyesterilangalla.

Loiston palauttaminen

Felonin osat kiinnitettiin takaisin paikoilleen pellavalangalla käsin ompelemalla. Selän ristikoristeiden kohdalle brokadikankaan nurjalle puolelle laitettiin pellavakangas tukemaan kiinnitysompeleita, jotta koristeku-

vioiden paino ei venytä brokadikangasta. Irralliset kaluunanauhat ommeltiin ensin sisäreunoista kiinni brokadikankaaseen. Vanha, pesty vuorikangas jätettiin uuden alle ryhdistämään ohutta vuorisilkkiä. Kankaat ommeltiin reunoista kiinni toisiinsa. Vuorikankaat käännettiin ulkoreunassa brokadikankaan ja kaluunanauhan väliin. Kiinnitysommel ommeltiin vain kaluunanauhaan ja vuorikankaaseen siten ettei pisto tullut näkyviin vuorikankaan puolelle.

Feloni on alun perin ollut hyvin ylellisen näköinen, kun päälliskangas on hohtanut kullan ja hopean kimalteessa ja sininen vuorikangas on näkynyt seurakuntalaisille felonin ollessa papin yllä. Nyt konservoinnilla on

feloniin saatu palautettua osa tästä loistosta. Nämä kirkkotehtiinit toivat varmasti 1800-luvun alun Ruotsinsalmen linnoituksen asukkaille pienen kimaltavan ja ylellisen näkymän Pietarin hoviin. Tavallinen kansa näki kirkon esineistön ja pappien pukujen kautta myös vilahduksen Pietarin hovin loistosta, kuten näemme nyt mekin.

Kirjoittaja on tekstiilikonservaattori (AMK) ja työskentelee Kymenlaakson museossa.

Tavallinen kansa näki kirkon esineistön ja pappien pukujen kautta myös vilahduksen Pietari hovin loistosta.

Monialaista konservointipalvelua

Meiltä Konservointikillasta saat monipuoliset esine-, tekstiili- ja maalaustaiteen konservoinnin palvelut. Tarjoamme myös asiakkaan tarpeiden mukaan räätälöidyt museopalvelut.

Ota yhteyttä!

info@konservointikilta.fi

www.konservointikilta.fi

Sorvaajankatu 9A, Helsinki

KONSERVOUNTIKILTA

044 240 9205 | esineet

044 776 5555 | tekstiilit

044 244 3951 | maalaukset

MATKAKERTOMUS IADA XIV CONGRESS

WARSAWA 23.-27.9.2019

TEKSTI JA KUVAT: TUIJA TOIVANEN

Olin yksi viidestä suomalaisesta, jotka osallistuivat IADAn järjestämään kansainväiseen arkisto-, kirjasto- ja grafiikkakonservaattoreiden konferenssiin 23.-27.9.2019 Varsovassa.

Muut Suomesta osallistuneet tulivat Ateneumista, HAM:ista, Museoiden Hankintakeskuksesta ja Metropolian paperikonservoinnin opintolinjalta. Konferenssipaikkana oli hieno **Rainer Mahlamäen** ja **Ilmari Lahdelman** suunnittelema postmoderni *POLIN Museum of the History of Polish Jews*. Iltavastaanotto pidettiin *The Academy of Fine Arts*:n tiloissa, jossa myös osa perjantain aktiviteeteista eli työpajoista pidettiin.

Mikä IADA?

Arkisto- kirjasto- ja grafiikkakonservaattoreiden yhteisö sai alkunsa vuonna 1957 Münchenissä, kun joukko arkistoissa työskenteleviä paperikonservaattoreita perusti työyhteisön *Arbeitsgemeinschaft der Archivrestauratoren, AdA*, johon pian liittyi Saksan kirjastojen kirja- ja taidekokoelmien grafiikkakonservaattoreita. Samaan aikaan yhteisöön alkoi liittyä myös tanskalaisia, itävaltalaisia ja sveitsiläisiä konservaattoreita ja vuonna 1967 järjestettiin ensimmäinen kansain-

välinen konferenssi Freiburgissa, Baselissa ja Zürichissä. Tuolloin yhteisö alkoi käyttää nykyistä nimeään *Internationale Arbeitsgemeinschaft der Archiv-, Bibliotheks- und Grafikrestauratoren, IADA*. IADA on julkaissut alusta asti jäsenlehteä *Mitteilung der IADA*, joka ilmestyi aluksi epäsäännöllisesti vakiintuen kuitenkin pian ilmestymään neljännesvuosittain. Vuonna 1975-2002 lehti ilmestyi *Maltechnik-Restaur* -lehden yhteydessä, lähinnä kuvateknillisistä syistä. 2002-2009 jäsenlehti ilmestyi nimellä *PapierRestaurierung* kunnes vuonna 2009 julkaisu sai nykyisen

nimensä *Journal of Paperconservation*. Tällöin alkoi artikkelien julkaisu englanniksi, jonka seurauksena myös saksaa taitamattomien lukijoiden ja jäsenien määrä alkoi kasvaa: tällä hetkellä jäseniä on yli 600, yli 25 eri maasta.

IADAn yleiskokous pidetään neljän vuoden välein, silloin pidettävän kansainvälisen konferenssin yhteydessä, kuten tälläkin kertaa. Lisäksi järjestetään symposioita, seminaareja ja käytännön kursseja. Lisäksi kotisivuilla ilmoitetaan alan työ- ja harjoittelupaikoista. Julkaisu *Journal of Paper Conservation* kertoo IADAn toiminnasta sekä sisältää mm. konservointikertomuksia ja projektikuvauksia, MA-töiden lyhennelmiä, materiaalien ja työvälineiden esittelyitä. Lehdessä on esitelty vuosien varrella monta uutta materiaalia ja konservointitekniikkaa ja se kannattaisikin löytä jokaisen paperikonservattorin hyllystä. Museoviraston kirjastosta se ainakin löytyy!

Tämän kertaissa yleiskokouksessa vilkasta keskustelua käytiin muun muassa jäsenmaksun suuruudesta: ehdotuksenä asuin- ja työskentelymaan perusteella muodostuvasta jäsenmaksusta, kuten mm. ICOMilla, ei saanut kannatusta. Kokouksessa päätettiin

Uudistuvaa Varsovaa.

kuitenkin opiskelijajäsenten jäsenmaksun alentamisesta 88 eurosta 50 euroon normijäsenmaksun noustessa tämän seurauksesta 100 eurosta 120 euroon. Tämä lisännee opiskelijajäsenten määrää.

Konferenssin luentopäivien aikana kuultiin 5-15 minuuttia kestäviä esitelmää. Kahvi- ja lounastaukojen aikana verkostoiduttiin kollegoiden kanssa, tutustuttiin niin ammattikirjallisuuteen kuin alan materiaaleihin ja työvälineisiin, joita välittävien firmojen edustajat olivat paikalla. Perjantaina jaka-

nuttiin pienryhmissä omavalintaisiin työpajoihin.

Konferenssin sisältö

Kahtena ensimmäisenä aamupäivänä luentoja oli lähinnä kokoelmanhallinnan päätösprosesseista ja sitä tukevien ohjelmien ja järjestelmien esittelyitä, esimerkiksi digitaalista kuntokartoitusta, surviving methods, laadun tarkkailua (QM) ja pitkäaikaissäilytystä. Mielenkiintoisia olivat esimerkiksi tanskalaiset *Royal Danish Libraryn* pitkäaikaissäilytyskonsepti, jonka olosuhteet käsittävät myös Low energy storage buildings eli rakennukset ilman lämmitystä, ja *Royal Danish Library* ja *The Royal Danish Academy of Fine arts, Schools of Architecture, Design and Conservation, Copenhagen* -tutkimusryhmän esitelmä, jossa esiteltiin hanke koneoppimisen soveltamisesta ennaltaehkäisevään konservointiin. Hankkeen tarkoituksena on selvittää, voitaisiinko jo olemassa olevaa dataa analysoimalla opettaa koneet ajattelemaan kuten konservaattorit ja näin helpottaa kulttuuriomaisuuden säilyttämistä koskevaa päätöksentekoa. Kerättävällä datalla tarkoitettiin muun muassa esineen kemiallisia ja fyysisiä ominaisuuksia, niiden vaatimia säilytysolosuhteita, esineiden merkittävyyttä ja tarkoitusta sekä ennaltaehkäisevällä

Varsovan kansalliskirjaston kattoterassille.

Aamutori.

konservoinnilla saavutettavaa hyötyä ja sen kustannuksia. Projekti on vasta alkuvaiheissaan ja esitelmällä toivottiin-kin löydettävän mahdollisia yhteistyökumppaneita sekä instituutioita, joilla on tarvittava data hallussaan. Lisäksi eri instituutioiden strategioita ja menetelmiä esiteltiin tapauskohtaisesti.

Esitelmäaiheina olivat muuttosuunnitelma, pitkäaikaissäilytys, mikro-organismien kontrollointi, massaneutralisointi, laaduntarkkailu, pastellimaalaus tietokanta ja säilyttämisen, esittämisen ja digitoinnin välinen tasapaino. Yksi ajatuksia herättävä luento oli esitys Baselin yliopistokirjaston ja sairaalan yhteisestä konservointiprojektista. Nyt ei konservoitukaan sairaalan kirjastoa tai arkistoa vaan potilaat osallistuivat kirjaston konservointiasaston työhön valmistamalla esimerkiksi arkistolaatikoita mutta myös kuivapuhdistamalla ja tekemällä homeenpoistoa kirjoille.

Konservattorin näkökulmasta mielenkiintoisimpia luentoja olivat tietenkin case-studies -esitelmät, joissa esitellään konkreettisia konservointitapauksia, materiaaleja ja työtapoja.

Tällä kertaa ne käsittelivät paperin pesua, valkaisu- ja taustoittamista, rautagallusmusteen tutkimista, Gellan geeliä sekä mm. **Ingresin ja Rembrandtin** piirustusten konservointia. Mielenkiintoinen oli myös *Nicolaus Copernicus* -yliopiston paperi- ja nahkakonservointiasaston professorin **Tomasz Kozielen** esittelemä elektrostaattinen kuivapuhdistusmenetelmä, jota käytettiin homeenpoistossa. Kyseessä voisi sanoa olevan ns. ”passiivinen desinfektio”: tosi simppelempi metodi, mutta juuri siitä syystä tarkkuutta vaativaa, ettei vahingossa tulisi puhdistuksen sijaan poistaneeksi osia itse esineestä tai taideteoksesta.

Esitelmöijien joukossa oli myös paljon nuoria kollegoita ja jonkin verran kuultiin MA-töiden esittelyä. Vaikka näissä luennoissa on aina paljon ennestään tuttua tietoa, aina löytyy jotain uutta, koska konservointitiede etenee ja uusia materiaaleja ja metodeja keksitään koko ajan lisää.

Viidentenä päivänä olikin mukava sulatella informaatioähkä käytännön työpajassa: osallistuimme kirjansitomistyöpajaan Taideakatemian konservointiosastolla. Meitä oli kurssilla neljä: lisäksi

seni kaksi englantilaista naista sekä yksi Münchenissä asuva kiinalainen nainen, joka ilahtui silmin nähden kuullessaan kiinnostuksestani itäaasialaisen oppineiden tussimaalausta kohtaan. Kuusituntisessa työpajassa sidosimme 1900-luvun library style -mallista kirjaa ja tutustuimme ohessa konservointiasaston työsaliin ja opetusmateriaaleihin.

Konferenssi viikko oli erittäin antoisa, oli mukava tavata taas jo vuosien takaa tuttuja sveitsiläisiä ja saksalaisia konservattorikollegoita!

Kirjoittaja on paperipohjaisiin esineisiin ja taiteeseen erikoistunut esinekonservattori. Työskentelee 26 ulkomailla vietetyn vuoden jälkeen elokuusta 2018 lähtien Kansallismuseon konservointikeskuksessa.

Kirjansidontatyöpaja.

Temart-ruuvilukko suojaa varkauksilta.

Nopea ja turvallinen Temart-ripustinjärjestelmä

Temart-tuotteita käytetään näyttelytiloissa, taidevarastoissa ja -kuljetuksessa ja niillä voidaan turvata esimerkiksi veistosten pystyssä pysyminen.

Seinäkiinnittimiä löytyy kaikenlaisille ripustimille, seinäpinnoille sekä painaville teoksille. Useimpien seinäkiinnittimien kanssa teosta pystyy liikuttamaan horisontaalisesti ja vertikaalisesti ilman, että koukkuja tarvitsee irrottaa seinästä tai ripustimia teoksesta. Kaikki tuotteet ovat uudelleen käytettäviä.

Olemme Temart-tuotteiden virallinen toimittaja Suomessa. Voit tilata kauttamme kaikkia Temart-tuotteita.

www.museoidenhankintakeskus.fi

Museoiden
hankintakeskus

MUSEOESINEET JA MUSEOIDEN ESINEET

- Eli pohdiskelua materiaalisesta tulevaisuudesta

TEKSTI: ELVIIRA HEIKKILÄ

Olen erilaisissa kotimuseoissa ja -näyttelyissä työskennellessäni ja vieraillessani huomannut konseptin haasteellisuuden. Monesti kodinomaisissa museokohteissa pyritään välttämään vitriinejä ja kielto- kylttejä, jotta illuusio asumisesta ei särkyisi. Samaan aikaan esineet eivät saisi kuitenkaan altistua käsittelylle niiden säilymisen vuoksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esineisiin koskeminen kielletään muutamalla vaivihkaisella kyltillä, joita monet ihmiset noudattavat ja osa ei. Kosketeluun houkuttelevat ainakin kaikenlaiset raollaan olevat kaapinovat ja luo- kut, erikoiset materiaalit ja esineiden tuttuus.

Meillä ihmisillä on viisi aistia, joista yksi on tunto. Vaikka ikä ja tapakulttuuri onkin jättänyt kosketuksella aistimisen taka-alalle ainakin länsimaissa, nousee se yllättävän helposti pintaan. Tuntoaistilla on myös iso osa muistoissa; miltä tuntuikaan lapsuuden lempilelu poskea vasten tai kotipihan hiekka jalan alla. Kosketusta käytetään edelleen joissain ammateissa mittareina muiden joukossa: pullan leipojalle kouratuntuma kertoo, milloin taikina on vaivattu sopivaksi ja sormin tunnustelemalla puuseppä tietää, milloin puupinta on valmis lakattavaksi.

Meitä ympäröivät materiaalit ovat muuttuneet suuresti sadassa tai viides-

säkympenessäkin vuodessa. Osa aineista on sitä miltä näyttääkin, eli vaikkapa pvc-muovia tai alumiinia, mutta käytössämme on myös paljon pintoja, jotka yrittävät olla jotain muuta. Mdf- tai akryylilevyille liimataan puukuvioiseksi tulostettu pintakalvo sen sijaan, että käytettäisiin varsinaista tammea tai mäntyä. Onko tässä vaarana, että ihmiset unohtavat miltä puu oikeasti tuntuu? Entä työläisen karkea pellavapaita? Toinen nykyihmiselle vieras seikka voi olla se, kuinka erilaisista materiaaleista tuttuja esineitä on valmistettu. Esimerkiksi puusta on tehty astioita, lukkoja ja vesijohtoja, raudasta keittiövälineitä ja muita käyttöesineitä, luusta vaatteiden osia ja nahasta ikkunoita.

Esineet ovat koti- ja ulkomuseoissa monesti museoarvoluokituksestaan alhaisia taustatietojen puutteellisuuden ja/tai esinetyypin yleisyyden vuoksi. Ne ovat ankarissa, vaihtelevissa olosuhteissa ja konservointiin ei ole resursseja, mistä monesti seuraa niiden kunnan jatkuva huononeminen. Kuvastavatko himmenneet, korrodoituneet kahvipannut ja rapisevamaaliset puusohvat enää käyttäjiensä arkea? Ovatko ihmiset, varakkaat, vähemmän varakkaat tai suoranaisesti köyhät, tosiaan huolehtineet vähäisestä omaisuudestaan niin huonosti? (Varakkaillakin ihmisillä on ollut ennen 1900-luvun loppupuolta paljon vä-

hemmän tavaroita kuin nykyään, ehkä upporikkaita lukuun ottamatta). Saatavatko kotimuseot siis antaa vääristynyttä kuvaa ihmisten tavasta pitää esineitään hyvin ja korjata aina tarpeen vaatiessa? Vai onko esineiden ehkäpä päällisin puolin huonosta kun- nosta myös etua, eli estääkö se ihmisiä koskemasta esineisiin?

Itse konservaattorina eli esineiden mahdollisimman pitkään ja hyvänä säilymisen asiantuntijana en pidä esineen koskemattomuutta itseisarvona, vaan yhtenä säilymistä edistävänä tekijänä. Museoesineisiin kajoaminen on kielletty hyvistä syistä. Monesti esineet ovat liian vanhoja ja hauraita toimiakseen enää tarkoitettuihin, kuten lapio kaivamisessa tai vaate ihmisen päällä. Ja vaikka esine olisikin tällä hetkellä käyttökuntoinen, sen elinkaarta pyritään kasvattamaan estämällä siihen kohdistuvaa rasitusta. Tästä on kylläkin poikkeuksia, sillä esimerkiksi museolaivoja ja -junia pyritään pitämään käyttökuntoisina, jotta ruoste ei lukitsisi rattaita jumiin ja savuhormeja tukoon. Mutta eivät nekään liikennöi samaa tahtia kuin varsinaisina käyttöaikoinaan, eli rasitusta on vähennetty huomattavasti. Toisaalta niissä, kuten myös rakennuksissa, on noudatettava uusia määräyksiä koskien varustusta ja turvallisuutta. Korjauksissa käytetään uusiakin materiaaleja, sillä vanhoja ei ole saatavilla tai on huomattu,

että moderni tuote on parempi ja helpompi käyttää. Laivojen lankkuja on vaihdettava ja talojen maalipintoja uusittava, jolloin mahdollista alkuperäistä materiaalia häviää. (Tästä päästäänkin tärkeään kysymykseen milloin esine on enää alkuperäinen, mutta sen pohdinnan paikka on toisessa artikkelissa...)

Lisäksi läheskään kaikissa museoissa kokoelma-ajoneuvoja ei käytetä, sillä ei ole sopivaa paikkaa tai se ole muuten mahdollista. Erilaiset yhdistykset ja harrastajat harjoittanevat liikennöintiä museoita enemmän. Käytön lisäksi jo pelkkä ihmisen käden kosketus tuo esineen pintaan vahingollisia happeja ja rasvaa. Tämän näkee selvimmin kenties vanhoista hopeaesineistä, joissa on sormenjälkien muotoiset tummentumat.

Ja jos ajatellaan näyttelyn sisällön kannalta, eikä ole ristiriitaista, että sisustamme museokohteet mahdollisimman kodinomaisesti vitriinejä ja kielto- kylttejä vältellen ja sitten harmittelemme asiakkaiden koskemista museoesineisiin? Eikö asiakas ole silloin nimenomaan lumoutunut kodin- omaisuudesta ja astunut aikakauteen kuten olemme tarkoittaneetkin? Voimeko siis asettaa esineet mummolan lavastukseksi ja sitten moittia tähän ”ansaamme” meneviä ihmisiä? Ja tuo- ko tämä epämieluisuuden olon asiakkaiden lisäksi myös avoimnapitohenkilökunnalle, joka joutuu joka päivä huomaamaan, että kuppeja on nosteltu ja laatikoita auottu?

Onko aika siis ajanut perinteisten kotimuseoiden ohi? Mitä muita vaihtoehtoja meillä on? Vitriinit ja olosuhdehallintaan liittyvä laitteisto on jo yleisesti käytössä, mutta niiden läpi ei pääse tarkastelemaan aitoja esineitä ainakaan moniaistisesti, joten pitäisi- kö tämän, sinänsä tärkeän ja arvokkaan kokoelman esittämisen mahdollistavan näyttelymuodon lisäksi olla jotain muutakin? Museokentällä on vähänlaisesti resursseja, varsinkin nyt kun kävijämäärät ovat nousseet henkilökunnan määrän pysyttyä monessa

paikassa samana. Lisävalvonta ei siis tule kysymykseenkään ainakaan kulttuurihistoriallisella kentällä. Erilaiset AR- eli lisätyn todellisuuden projektit ovat muuttuneet teknisesti mahdollisemmiksi ja ulottuneet jopa tänne Savonmuallekin. On mahtavaa, kuinka yksityiskohtaisesti yksittäistä esinettä voi tarkastella joka puolelta, ja ilman että itse esineelle koituu seurauksia (kertaalleen tehdyn kuvaamisen lisäksi). Mutta tästä sinänsä upeasta kokemuksesta puuttuu haju-, tunto- ja kuuloaistimus. Miten puu tuoksuu, metalli liukuu, paperi rapisee... Tämähän lienee mahdollista tulevaisuudessa toteuttaa AR:ssa tai VR:ssa eli keinotodellisuudessa, mutta onko aidon materiaalin voit- tanutta?

Yksi mahdollisuus voisi olla aktiivisemman ja elävää perinnettä hyödyntävemmän toiminnan lisääminen museoissa myös aikuisille. Jotkut museot jo tekevätkin tätä paljon. Kotimuseoissa voisi siis pitää vaikkapa kuparipannun kiillottamistyöpajoja ja suutarointityöpajoja, eli yhdistää enemmän tutkijoiden ja konservaattorien tietoja ja kädentaitajien (käsityöläisten, restau- roijien) taitoja. Konservaattorit voisi- vat toisaalta tuoda tutkimustietoa esi- neiden valmistustavoista ja -materi- aaleista ja toisaalta myös restauroida esineitä. Jos käsityöläiset ja perinteiset museoammattilaiset lähestyisivät

toisiaan, saatettaisiin tulevaisuudessa välttyä esineiden väärentämisiltä ja pilaamisilta, kuten 1700-luvun koriste- maalattujen kaappien maalaamiselta valkoisella akrylaatilla. Ja koska muutenkin nyt on kokoelmanhallinnassa suuntana ennemminkin kokoelmien terävöittäminen kuin kasvattaminen, monissa museoissa runsaslukuiset 60-70-luvuilla ”pelastuskerätyt” tiedot- tomat esineet voisivat saada uuden elämän kunnostettuina tai huollettuina pedagogiaesineinä. Tällä tavalla myös suuri yleisö voisi alkaa arvostaa van- haan ja kulunutta, mutta ei suinkaan huonokuntoista esineistöä enemmän. Kertakäyttökulttuuri ja halpalaatuisuus on tullut tiensä päähän jo planeettam- me puolesta.

Kirjoitus edustaa vain kirjoitta- jansa ajatusleikkettä eikä ole Pohjoismaisen konservaattoriliiton Suomen osaston, Konservaatto- ri-lehden tai Kuopion museoiden kannanotto.

Kirjoittaja työskentelee tällä hetkellä Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa koviin materiaalien konservaatto- rina.

KONSERVAATTORIN VUOSI KUOPION KULTTUURIHISTORIAALLISESSA

MUSEOSSA

TEKSTI JA KUVAT: ELVIIRA HEIKKILÄ

Kuten edellisen lehden karsikko-puuta käsittelevässä artikkelissa kävi ilmi, työni Kuopion kulttuurihistoriallisen museon konservaattorina alkoi museon tyhjennyksellä (*Resistografitutkimusta ja raakaa voimaa – tapaus karsikkopuu, Konservaattori 2/2019*). Mutta minkälaiseksi kovien materiaalien konservaattorin arki muodostui muuton jälkeen?

Taustatietoja museosta

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo on osa Kuopion Museokeskusta, johon kuuluvat myös Kuopion taide-museo ja Kuopion luonnontieteellinen museo. Museokohteita on remontoitu menneen Kuopion Museon lisäksi Korttelimuseo ja **J.V. Snellmanin** museo sekä verkkosivusto *Pulkka - Pohjois-Savon muisti*. Taidemuseolla on omat näyttely- ja työtilansa muuttaman korttelin päässä Kuopion museosta ja luonnontieteellisellä museolla on eläin- ja valokuvanäyttely *Puijon tornissa*.

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo, lyhyemmin Kuhmu, on ollut Pohjois-Savon maakuntamuseo ja vastuumuseojärjestelmän viimevuotisen uudistamisen (Museolaki (314/2019) myötä aluevastuumuseo tehtävinään Pohjois-Savon alueellisen museotoiminnan edistäminen ja alueellinen kulttuuriympäristö.

Tähän miljööseen on ilo tulla töihin kesät talvet!

Ammatillisesti hoidettuna museona Kuhmu on kooltaan ehkä keskitasoa. Esinekokoelman laajuudessa hävitään selvästi isoimpien kaupunkien museoilta, sillä museo-objekteja oli vuonna 2018 yhteensä 71 858 kpl, mistä vuoden aikana karttuneita 500 objektin verran. Työvoimankaan määrä ei päättä hui-maa, henkilötyövuosien kokonaismäärä oli 19,1 vuonna 2018, mihin on laskettu Kuhmun vakituinen henkilökunta, projektityöläiset, kesätyöntekijät...

Yleisötyö on erikseen, sillä museo-lehtori, museoassistentit ja oppaat ovat töissä Museokeskuksella eikä enää 11 vuoteen tietyllä museolla. Opastuksia, pääasiassa yleisötyön vetämiä, järjestettiin Korttelimuseolla vuonna 2018 284 kertaa, joille osallistui

yhteensä 4843 kävijää. Työpajoja järjestettiin yhteensä 48 kpl, niissä oli 1149 osallistujaa. Näin ollen 332 kertaa ohjattua toimintaa Kuopion korttelimuseossa osallistui kaikkiaan 5992 kävijää.

Näyttelyitä on pienestä tiimistä huolimatta tehty tiiviiseen tahtiin, kolmessa Kuhmun museokohteessa oli mahdollista nähdä 14 eri näyttelyä vuonna 2018. Vuonna 2019, suurimman museo-kohteen ollessa kiinni, yleisölle oli avoinna Korttelimuseolla perusnäyttelyn lisäksi 3 vaihtuvaa näyttelyä sekä perusnäyttelyn kotien joulusisustus joulukuun alusta loppiaiseen. J.V. Snellmanin kotimuseo oli auki Snellmanin päivänä 12.5. ja taiteiden juhlan aikaan elokuussa, muuten siellä kävi lähinnä koululaisryhmiä.

Minna Canthille kuulunut koru. Kuva Reetta Tiainen.

Näyttelyihin menevät esineet työllistävät eniten

Näyttelyt rytmittävät museon vuotta ja näyttelyyn tulevien ja menevien esineiden käsittely oli kovan konservoinnin suurin työnsarka. Aivan vuoden alussa eli loppiaisen jälkeen riisuttiin Korttelimuseon kodit eli perusnäyttely joulutarvustuksesta. Sitten maaliskuussa Korttelimuseolta purettiin näyttelyt *Askeleeni ja Suomen supernaisia – Minna!*, joista jälkimmäisessä oli 109 esinettä omasta kokoelmasta. Tätä ennen oli alkanut esineiden valinta seuraavan näyttelyyn, joten niiden kartoittaminen oli jo käynnissä tässä vaiheessa. *Minna Canthin Kuopio* -näyttely avattiin toukokuun 10.päivä, ja huhtikuu sekä toukokuun alku oli lähinnä sen esineiden tutkimista ja puhdistamista. Mukana oli jopa aivan uusia esinelahjoituksia, joten materiaaleja ynnä muita esineen ominaisuuksia täytyi tarkastella lähemmin. Tänne valittiin lopujen lopuksi 32 objektia. Yleensä

rekvisiitta ei kuulu konservaattorille, mutta tätä näyttelyä varten kävin myös ostamassa kirpputoreilta tyyliin sopivia kehyksiä ja retusoin niitä.

Kuntaliitosten myötä joitakin entisten itsenäisten kuntien kokoelmia on siirtynyt Kuhmun hoteisiin. Paikallismuseoasioista vastaavan intendentin kanssa valitsimme heinä-elokuussa esineet Karttulan kokoelmasta vitriininäyttelyyn entiseen kunnantaloon. Intendentillä oli valmiina idea ja vitriinien mitat, joten etsimme aiheeseen ja kunnoltaan sopivia ja sovitelimme niitä teipillä rajaamallemme alueelle. Tein joillekin esineille aktiivista konservointia, kuten esimerkiksi raudan öljyämistä.

Jo ennen Karttulan esineistöä aloin käsitellä Korttelimuseon suutarin tuvan esineistöä. Kuhmu oli saanut rahoituksen Elävä ympäristö -hankkeeseen. Hankkeessa näyttelymestari ja projektityöntekijä tekivät 3D-objekteja lisättyä todellisuutta (AR, augmented

reality) hyödyntävään sovellukseen ja se toteutettiin kengistä ja niiden tekemiseen liittyvistä työkaluista sekä kahvinjuonnista. Esineet – 13 kappaletta – piti noutaa näyttelystä, pintapuhdistaa ja suunnitella yhdessä valokuvaja-projektityöntekijän kanssa, miten ne voisi kuvata joka puolelta. Aluksi kuvia piti ottaa uusiksi, sillä kiiltäviä esineitä, kuten metallista tuurnaa, oli vaikea saada tallentumaan kokonaan. Matka museoesineestä virtuaalisesti katseltavaksi ja tutkittavaksi objektiksi on tosiaan pitkä, kuten näyttelymestari-me raportissaan kirjoittaa.

Kesällä aloitimme myös kartoittamaan esineitä museomestarin kanssa seuraavaa näyttelyä silmällä pitäen. Parasta pöytään! -kattausnäyttelyn esinevalinnat varmistuivat syksyn mittaan ja kuntokartoitin, puhdistin sekä joissakin tapauksissa myös konsolidoin lähes 300 esinettä elokuun ja joulukuun alun välisenä aikana. Suurin osa niistä oli keraamisia lautasia, mutta joukkoon mahtui myös hopea-, muo-

vi- ja luuesineitä, muista metalleista, puusta ja paperista tehtyjä unoh- tamatta. Opin tänä aikana uutta eri keramiikan lajeista, mikä oli todel- la mielenkiintoista. Oli myös hie- noa nähdä niin paljon erilaisia esi- neitä lyhyessä ajassa. Paperisille esi- neille en ehtinyt tehdä juuri mitään, sillä oma asiantuntemus on niiden suhteen melko hataraa enkä halun- nut hätiköidä ja tehdä mahdollisesti vahinkoa. Tämän näyttelyn sisältö oli niin laaja, että siinä oli koko hen- kilökunta mukana kulttuuriympä- ristöintendenttejä myöten. Onneksi

tutkittavat asiat kulkivat hyvin uu- den Kuopion museon sisältösuunnit- telun rinnalla.

Itsekin seurasin uuden Kuopion museon suunnittelua esineiden kan- nalta, mutta viime vuonna ei vielä päästy esinevalintoihin asti. Sen si- jaan koko Museokeskuksen yhtei- nen museopalvelukeskushanke teetti minulla paljon enemmän työtä, sillä me kartoitimme Kuhmun tilatarpeet ja olosuhdevaatimukset ja kävimme niitä yhdessä läpi muiden museoi- den sekä kaupunginarkkitehdin kanssa. Kävimme myös katsomassa

joitakin potentiaalisia tiloja.

Syksyyn mahtui vielä toinenkin näyttely, *Karmeat käräjät*, jonne tuli onneksi vain kaksi esinettä ko- koelmistamme, taikakaluna käytetty sammakkoarkku sekä 1600-luvun lo- pun häpeäpenkki. Esineissä oli jon- kin verran työtä etukäteen, ja esinei- den jatkuva tarkkailu työllisti omalta osaltaan. Kyseinen tila ei ole aiem- min ollut näyttelykäytössä ja häpeä- penkin olosuhdevaihtelun kestäkyky herätti huolta niin allekirjoittanees- sa kuin esineintendentissäkin.

Näyttelyiden huoltamista ja olosuhdetarkkailua

Vaihtuvat näyttelyt olivat niin lyhyti- käisiä, että niitä ei tarvinnut juuri- kaan huoltaa. Muutamia kertoja piti käydä korjaamassa paikaltaan liik- kunutta esinettä ja kerran liimasin pienoismallissa yhden nukkeparis- kunnan paikoilleen, mutta siinäpä se. Museoesineet ovat Korttelimuseon vaihtuvissa näyttelyissä pääasiassa vitriineissä tai muuten suojattuina. Sen sijaan kodeissa eli perusnäytte- lyssä sekä Snellmanin kotimuseossa lähes kaikki esineet ovat paljaina, pienet siimoilla tai muuten kiinni- tettynä. Niihin kertyy huomattava määrä pölyä, jota täytyy aina välillä käydä poistamassa. Kesäaikaan ko- teihin eksyy lintuja, joiden hätäänty- misen seurauksia tarvitsee puhdistaa esineistä toisinaan. Esineiden asen- non korjaamista ja Korttelimuseon tapauksessa siirtelyä täytyy myös tehdä esine- ja ihmisturvallisuuden vuoksi. Viime vuonna siirtelin isom- pia esineitä sähkötöiden ja teatteri- sekä musiikkiesitysten tieltä. Myös vuotuinen ikkunoiden pesu aiheuttaa siirtelyä henkilökunnan työtiloja myö- ten.

Vuonna 2019 eli edellisen syksyn muuton jälkeen pääsin suunnitte- lemaan ja aloittamaan perusolosuh- dehallintaan liittyviä asioita. Minua ennen Kuhmulla työskenteli kovien

Parasta pöytään -näyttelyä varten kartoitettiin myös pettuleipiä.

Taikakalu sammakkoarkussa on ilmeisesti ollut oikea sammakko. Jätin ns. historiallisen lian paikalleen.

1850-luvun lautasten lasitevaurioista lähti lika 1% tiskiaine vedessä -seoksella, mutta kellastuma pysyi.

materiaalien konservaattori vajaan puolen vuoden ajan ja häntä ennen oli vierähtänyt viitisen vuotta ilman kovista esineistä vastaavaa konsua. Edeltäjäni oli aloittanut selvittämään dataloggerien hankintaa, ja minä vein sen sitten loppuun asti. Neu- voin myös niiden käytön muille työntekijöille ja seurasin mittaus- tuloksia oman vastuualueeni osal- ta. Suunnittelin ja laitoin alkuun ilmankostuttimien käytön uudes- sa väistötilassamme ja hyönteistark- kailun kaikkiin museon tiloihin. Omalle vastuulleni otin ansojen aset- tamisen ja tarkistamisen Korttelimus- eon ja Snellmanin kotimuseon osalta. Löytöjen tunnistamisessa on Luon- nontieteellinen museo onneksi suu- reksi avuksi, sillä vaikka omaankin koulutukseeni kuuluu pieni osio bio- logisista uhista, on varsinaiset am- mattilaiset tässä aivan lyömättömiä.

Muutakin konservoitavaa

Näyttelyyn menevien esineiden li- säksi konservaattorille saapuu mu- seoon tulevat esineet eli uudet han- kinnat. Näitä ehdin käsittelemään lä- hinnä näyttelyesineiden välissä, sillä aikarajaahan ei varsinaisesti ole – ra- joitusta tuo eniten tilat. Mittojen ja materiaalien tunnistamisen ja kun- non kartoittamisen lisäksi esineet täytyy puhdistaa ennen säilytystiloi- hin sijoittamista. Joskus on tarpeen pakata esineet monimutkaisemmin tukemisen tai suojaamisen takia. Tammikuussa minulla oli työn alla Kaikkien ruoka -näyttelyn (2017) yh- teydessä kerättyjen ruokapakkausten luettelointi, tyhjennys, puhdistus ja pakkaus. Päätimme museonjohtajan ja esineintendentin kanssa, ettei ruo- ka-aineita haluta säilyttää kokoelmis- sa, ja minun tehtäväkseni jäi pakka- usten avaaminen ja tyhjentäminen mahdollisimman siististi ja huomaa- mattomasti. Muita suurempia vuoden aikana tulleita esinekokonaisuuksia oli Kuopion museon esinelöydöt re- montin alettua ja erään maalauskau-

Tammikuussa alkoi museon 60-luvun siiven purku.

pan jäljellä olevat tuotteet ja sisustus. Kesätyöntekijä kävi suuremmaksi osaksi läpi kaupan esineet, mutta minä neuvoin käsittelyssä ja pakkaamisessa sekä hoidin haastavimmat esineet.

Kuntaliitosesineistön käsittelyyn oli saatu rahaa edellisenä vuonna, joten niiden läpikäymiseen oli palkattu määräaikaista tutkijoita. Niistäkin haastavimmat tulivat minun pinta-puhdistettavaksi ja konservoitavaksi. Muutama niistä, kuten myös museolöydöistä, odottavat vieläkin huoneessani toimenpiteitä näyttelykonservointien vuoksi. Aikataulullisesti tähän kategoriaan kuulunee tapettikokoelmaprojekti, jonka aloitimme rakennusintendentin kanssa tammikuussa. Museonjohtajan asettama tavoite on selvittää mitä tapetteja Kuhmulla on kokoelmissa ja millaisen näyttelyn niistä saa jossain vaiheessa, eli tämä projekti väistää muita töitä. Vuoden aikana ehdimme istua tapettilaatikoiden äärelle muutaman keran. Itse aloin jo selvittää mitä värejä ja liimoja tapeteissa on käytetty ja millä niitä saisi irrotettua ja puhdistettua, mutta muistini tarvinnee virkistystä syksyn jälkeen.

Muu kokoelmatyö

Muutakin kokoelmiin liittyvää työtä kuuluu toimenkuvaani. Osallistun esinekuljetuksiin isojen esineiden ja suurien määrien kanssa, sillä meillä on vain yksi museomestari ja moniin

tiloihin kulku tapahtuu portaiden ja kapeiden käytävien kautta. Myös asiakäynneille esimerkiksi esinelahjotuksia hakemaan menemme yhdessä, sillä museon henkilökunta ei saa mennä yksin asiakkaiden luokse turvallisuussyistä. Näitä käyntejä tuli viime vuonna 4 kappaletta ja arkistointendentin seurana 3 käyntiä lisää. Muutamaan otteeseen myös esittelin esineitä asiakkaille heidän pyynnöstään ja kuvasin niitä. Pyyntöjä tulee toisinaan tutkijoilta, mutta myös sukututkimuksen harrastajat voivat kiinnostua sukulaistensa jäämistöistä.

Kesätyöntekijöiden ja työllistettyjen, joilla ei ole kokemusta museoesineiden käsittelystä ja ennaltaehkäisevän konservoinnin periaatteista, opastaminen materiaaliselta osin myös kuuluu tehtäviini. Toki museo palkkaa mahdollisuuksien mukaan samoja henkilöitä uudestaan, mutta aina se ei onnistu. Keväällä päivitin

esineiden käsittelyyn liittyviä ohjeita, joka oli osaksi myös kokoelmapoliittisen ohjelman päivitystyötä, sillä osa ohjeista lisättiin sen liitteiksi. Koko henkilökunta teki ison työn, jotta saimme uuden kopon julkaistua kesäkuussa.

Kevään mittaan inventoimme konservointitiloista löytyneet esineet esineintendentin kanssa ja pohdimme Snellmanin kotimuseon lautapelin kuntoa ja näyttelykäytön eettisyyttä tekstiilikonservaattorin, esineintendentin ja museonjohtajan voimin. Teimme erilaisia selvityksiä ja suunnitelmia lautapelistä ja sen mahdollisuuksista, mutta valitettavasti asia ei ehtinyt konkretisoitua ennen kesälomia ja syksyllä olikin täysi työ näyttelyiden ja hankkeiden kanssa. Tähän pääsemme toivottavasti palaamaan, kunhan uusi Kuopion museo on saatu avattua...

Näyttelykonservointien yhteydessä esineiden tietojen kirjaaminen säh-

Aina löytyi jotain tekemistä, sillä jos en jaksanut suunnitella monimutkaisia konservointitoimenpiteitä, järjestelin kaappeja tai tein muuta yksinkertaisempaa työtä. Työtehtävien vaihtelevuus ja pieni tiivis työyhteisö auttoivat omalta osaltaan jaksamaan.

Jokainen objekti on omanlaisensa omine haasteineen, joten kahta samanlaista työpäivää ei ole.

köiseen kokoelmanhallintajärjestelmään voi jäädä, kun on kiire saada esineet informatiivisesti ja turvallisesti näytteille. Tiedot ovat kuitenkin todella tärkeitä muistiorganisaatiossa, joten näyttelyn valmistuttua minulla on mennyt muutamia päiviä tai viikkoja materiaali-, kunto- ja konservointitietojen sekä kuvien siirtämiseen vihosta tietokoneelle. Siinä ohessa on toki tullut kierrettyä hyönteisansoja, pakattua hylättyjä ehdokkaita, puhdistettua työvälineitä... Alkuvuodesta 2019 viemättä jääneitä tietoja oli myös muutetuista esineistä, eniten karsikkopuusta. Tästä kävijöille hyvin tutuksi käyneestä esineestä kirjoitin myös blogikirjoituksen Kuopion museon muutoblogiin ja pidin esittelyjä kaupunkilaisille Kohtaamo-tilassa muun museon ja kirjaston hankkeeseen liittyvän tiedotuksen yhteydessä. Muitakin ”edustustehtäviä” oli, pidin Kotiseutuliiton paikallismuseokoulutuksessa luennon esineturvallisuudesta ja koostin sitä ennen osallistujille jaettavan materiaalin.

Syksyllä Korttelimuseolla oli *Nester-val-teatteriesitys* osana *Anti – nykytaidefestivaalia*, ja olin valvomassa esitystä kahtena iltana. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun Korttelilla oli näin suuri yleisötapahduma – max. 100 asiakasta per esitys plus esiintyjät, ja oli oikein onnistunut kokemus museolle. Tavoitteena onkin päästä kehittämään Korttelimuseon toimintaa lähitulevaisuudessa ja minä olen tietenkin mukana – en vain tyrmäämässä esineitä vaarantavia suunnitelmia vaan osana ideoivaa työyhteisöä.

Lopuksi

Näin asioita kirjatessani työvuosi kuulostaa oikein vauhdikkaalta, ja niinhän se toki olikin. Työn määrä ei ole silti ollut uuvuttava, sillä olen voinut vaikuttaa omaan työrytmiin ja päiväjärjestykseen melko paljon. Toisaalta vapaa-ajan ongelmia ei ollut, sillä työpäivän ja -viikon jälkeen en jaksanut muuta kuin normiliikunnat ja lepäilyä. Kesän lopussa perhettäni kohdanneen surun vuoksi työtahtini hidastui, mutta toisaalta rutiineissa pysyminen ja työn äärelle tuleminen toi lohtua. Aina löytyi jotain tekemistä, sillä jos en jaksanut suunnitella monimutkaisia konservointitoimenpiteitä, järjestelin kaappeja tai tein muuta yksinkertaisempaa työtä. Työtehtävien vaihtelevuus ja pieni tiivis työyhteisö auttoivat omalta osaltaan jaksamaan. Onkin ollut oma haasteensa oppia mistä asiasta kannattaa keneltäkin kysyä, sillä muidenkin työnkuvat ovat moninaiset. Kaikki ovat kuitenkin sitoutuneet museoalan eettisiin periaatteisiin, joten konservointitoimenpiteistä keskusteleminen onnistuu työpaikalla. Enkä muutenkaan koe olevani kovien materiaalien konservaattorina yksin, sillä yhteyksiä on ihaniin avuliaisiiin kollegoihin! Verkostoituminen ja yhteydenpito muihin konservaatteihin on todella tärkeää, varsinkin näin uransa alussa olevalle.

Moni konservaattori varmasti allekirjoittaa sen, että jokainen objekti on omanlaisensa omine haasteineen, joten kahta samanlaista työpäivää ei ole.

Kirjoittaja on koulutukseltaan huonekalukonservaattori (AMK) ja työskentelee tällä hetkellä Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa kovien materiaalien konservaattorina.

Kuvat omistaa Kuopion kulttuurihistoriallisen museo.

Verkkolähteet:

Alueellisten vastuumuseoiden lista vuodelle 2020 minedu.fi -> haku ”Alueelliset vastuumuseot 2020.pdf”

Kuhmun verkkonäyttelyt <https://kuopionkulttuurihistoriallinenmuseumo.fi/nayttelytoiminta/>

Museolaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314>

Museotilasto <https://www.museotilasto.fi/>

Pulkka – Pohjois-Savon muisti <https://pohjois-savonmuisti.fi/>

Suutarin kengissä eli Elävä ympäristö –hanke <https://kuopionkorttelimuseo.fi/suutarinkengissa/>

Muut lähteet:

Kuopion museokeskuksen vuosikertomus 2018. Saatavissa kaupunginarkistosta ja myös jutun kirjoittajalta pyydettäessä.

Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kokoelmapoliittinen ohjelma, päivitetty 25.6.2019. Saatavissa kaupunginarkistosta ja myös jutun kirjoittajalta pyydettäessä.

Museoesineestä virtuaaliseksi 31.10.2019. Saatavissa jutun kirjoittajalta ja Kuhmun näyttelmestarilta pyydettäessä.

Tekstiilien mekaaninen pintapuhdistus imuroimalla

- Ryijyn imurointi

TEKSTI JA KUVAT: LEENA NIIRANEN

Mekaaninen pintapuhdistus imuroimalla poistaa huokaisen tekstiilin pinnalle kevyesti kiinnittyntä likaa ja isoimpia likapartikkeleja. Konservoinnissa imuroimalla halutaan poistaa ainoastaan lika aiheuttamatta lisää vaurioita esimerkiksi kuituhävikin kautta.

Imurointi altistaa tekstiilin pintaa kulutukselle, joten tekstiilejä imuroidaan vain tarvittaessa. Mahdollisia tarpeita ovat esineen liittäminen kokoelmiin, valmistelu lainaa tai näyttelyä varten, palautuminen näyttelystä koelmiin ja tuhohyönteishavainto. Tarpeen ja liian lisäksi tekstiilin kunto ja tekstiilityyppi määrittävät voidaanko se puhdistaa imuroimalla.

Tekstiileille tarvitaan oma puhtaan työn imuri, jossa on imutehon säädin ja poistoilman pienhiukkasia tehokkaasti suodattava HEPA-suodatin. Imuriksi sopii normaali pölypussillinen säiliöpölynimuri tai konservointi-imuri.

Varaa tekstiilien imurointiin aikaa. Tekstiilit imuroidaan alhaisella imuteholla, oikealta ja nurjalta puolelta, rauhallisesti, järjestelmällisesti, yhdensuuntaisin vedoin, tiheämmän lankajärjestelmän mukaan tai nukan myötäisesti. Älä paina suulaketta tekstiiliä vasten. Pelkkä imu toimii, kun suulaketta liikutetaan kevyesti tekstiilin pinnalla. Oikea imuteho on tärkeä. Imu on liian voimakas, jos se nostaa tekstiilin suulaketta vasten, mutta liian alhainen, jos haluttu irtoton likaa ei irtoa.

Normaalin säiliöpölynimurin alhaisinkin imuteho voi olla museotekstiileille liian voimakas. Imutehoa voidaan vähentää vaihtamalla suulaketta, avamalla varren poistoilmaventtiili tai kasvattamalla suulakkeen etäisyyttä tekstiilistä. Lisäksi apuna käytetään tekstiilin päälle tulevaa imurointikihistä/-verkkoa, suulakkeen päälle kuminauhalla kiinnitettävää imurointiverkkoa, mikroimurointisuulakkeita adapterilla, letkusuulaketta tai siveltimiä. Todella pölyisten tekstiilien kohdalla on muistettava myös henkilökohtainen suojavarustus.

Ryijyä imuroitaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota nukkalankoihin. Nukkalankojen päiden kierre on herkkä avautumaan, joten niitä ei ole hyvä harjata millään. Nukkalangat voi imuroida joko imurointiverkon ja verkolla suojatun suulakkeen kanssa. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota mahdollisiin irtonaisiin nukkalankoihin. Ryijyn nukkaläpät voi tarvittaessa imuroida mikroimurointisuulakkeella. Nukkaläpät saa avattua paremmin imurointia varten ryijyn alle tulevan pienen rullan avulla. Laskin, että kuvassa näkyvän ryijyn nukkaläpien imurointiin meni noin viisi tuntia, jos kuhunkin väliin aikaa kului minuutti. Mahdolliset ryijyn pinnalle jäävät isommat roskat on turvallisempi noukkia erikseen pinsetein tai imuroida mikrosuulakkeella, kuin imuroida useamman kerran isommalla suulakkeella.

Imuroinnin lopuksi huolletaan käytetyt työvälineet. Jos imuroinnin syynä

on ollut tuhohyönteishavainto tai home-epäily, pölypussi on vaihdettava välittömästi. Imurin valmistajien vaihtosuositus moottorin suodattimelle ja poistoilman HEPA-suodattimelle on noin vuoden välein. Home-epäilyssä suodatin on vaihdettava heti. Suuttimet ja imurointiverkko on myös hyvä puhdistaa käytön jälkeen.

Kirjoittaja on tekstiilikonservaattori ja työskentelee tällä hetkellä Helsingin kaupunginmuseossa.

Ryijyn imurointi imurointikehikolla, imurointiverkolla suojatulla suulakkeella ja nukkaläpien imurointi mikroimurointisuulakkeella.

Tekstiileille tarvitaan oma puhtaan työn imuri, jossa on imutehon säädin ja poistoilman pienhiukkasia tehokkaasti suodattava HEPA-suodatin.

Lähteet:

Canadian Conservation Institute 2010. Mechanical Surface Cleaning of Textiles. Conservation Notes 13/16. Ottawa: CCI.

Häkari, Anna. Ryijyn konservointi. Opintomoniste. EVTEK Muotoiluinstituutti.

Landi, Sheila 1998. Textile Conservator's Manual. Second Edition. London: Butterworth-Heinemann.

Robinson, Jane ja Pardoe, Tuula 1998. An Illustrated Guide to the Care of Costume and Textile Collections. London: Butterworth-Heinemann.

Suomen käsityön museo, Konservointikeskus. Ryijyn puhdistus.

Rakennuspintojen restauroinnin ammatillinen koulutus Suomessa

TEKSTI JA KUVAT: **RIIKKA HEISKANEN**

Tarkastelen artikkelissa restaurointialan toisen asteen ammatillista koulutusta rakennuspintojen restauroinnin näkökulmasta maalarin ammatin kautta. Perehdyin asiaan tehdessäni maisterin tutkielman Jyväskylän yliopistoon taidehistorian oppiaineesta aiheesta Rakennusten koristemaalauksen restaurointi. Kiinnostus aiheeseen on syntynyt oman koulutustaustan, työkokemuksen ja ammatillisen koulutuksen opettajuuden kautta.

Varsinaiset rakennusten maalaamiseen erikoistuneet ammattikoulut, nykyisiltä nimiltään Turun Ammattiopistosäätiö ja Helsingin Maalariammattikoulu, perustettiin 1920–30-lukujen vaihteessa maalausliikkeenharjoittajien aloitteesta ja rahoilla. Sotien jälkeen 1950-luvulla oli valtion keskusammattikouluissa maalarilinjoihin sekä kuntayhtymät aloittivat ammattikoulujen perustamisen. Jo 1950-luvulla Turun ja Helsingin koulujen opetusohjelmia moitittiin vanhanaikaisiksi. Silti uudessa 1960-luvulla tehdyssä Helsingin Maalariammattikoulun opetusohjelmassa säilyi edelleen koristemaa-

**Koristepiirustuksen harjoitus
1930-luvulta.**

Tämän tapaisia harjoituksia tein itsekin 1980-luvulla opiskellessani maalariksi.

lauksen opetus. Opettajana toimi mm. kivenmukailussa maalarimestari **A. Lyytikäinen**, joka oli huolissaan käten taitojen ja koristemaalauksen arvostuksen siirtymisestä seuraaville sukupolville.

Keväällä 1965 kerrottiin *Maalarilehdessä* koulun oppilastyönäyttelystä, että varsinaisen ammattitaidollisen peruskoulutuksen lisäksi koulutuksessa vaalitaan sellaisia vanhoja työtapoja, joita tarvitaan etupäässä vanhojen rakennusten korjaustöissä. Näistä mainittiin seinäpaneelien marmorointi, puupintojen jäljittely ja kulluneen koristemaalauksen muotojen ja värien selville saaminen.

Vuonna 1969 julkaistut kirjat, **Kaarlo Luostarisen** *Maalaustaito* ja **Osmo A. Voutilaisen** *Maalaustekniikka*, esittelevät nämä entistämiseen liittyvät työt osana maalarin ammattitaitoa. Helsingin Maalariammattikoulun asema entisöijien kouluttajana vakiintui 1970-luvun loppupuolella tultaessa, sen ollessa ”ainoa opinahjo entisöijiksi haluaville”, kuten todettiin *Hopeapeli*-lehden aiheesta esittelevässä artikkelissa vuonna 1979.

Vuoden 1972 ammattitutkintouudistuksessa elvytettiin vanhat kisälli- ja mestarikokeet uusiksi alemmaksi ja ylemmäksi ammattitutkinnoiksi. Ylempään ammattitutkintoon suorittanut oli oikeutettu käyttämään arvonimeä maalarimestari (laki ammatillisista pätevyystutkinnoista 32/1972). Siitä lähtien kaikissa maalausalan ammatillisissa tutkinnoissa on aina viimeispään tutkintoperusteiden uusimisiin asti ollut mukana rakennuspintojen restaurointiin liittyvien taitojen osoittamista.

Merkittävä uudistus ammatilliseen tutkintojärjestelmään tehtiin 1994 ja sitä tarkennettiin 1998. Siitä lähtien jako kolmeen ammatilliseen tutkintoon, perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoon, on säilyttänyt asemansa Suomen koulutusjärjestelmässä. Tämän hetkisen lainsäädännön mukaan perustutkinnon eli alalutututkinnon voi suorittaa joko oppilaitoksessa tai oppisopimuksena työpaikolla. Opinnot vievät 2–3 vuotta riippuen opiskelijan aikaisemmista opinnoista. Perustutkinnon jälkeen työelämässä hankittua osaamista osoitetaan ammat-

ti- ja erikoisammattitutkinnoilla. Ne suoritetaan oppisopimuksena omalla työpaikalla ja niillä osoitetaan perustutkinnon jälkeinen työelämässä hankittu osaaminen näytöillä.

Puhtaasti rakennusten restaurointiin suunnatut tutkinnot tulivat mukaan ammatilliseen tutkintojärjestelmään vuoden 1994 uudistuksessa. Vuonna 1996 julkaistiin tutkintoperusteet restaurointikisällin ammattitutkinnolle ja restaurointimestarin erikoisammattitutkinnolle. Niiden suuntautumisista yksi kohdistuu rakennuspintoihin. Ammatillisille tutkinnoille on ominaista, että niiden tutkintoperusteet uusitaan säännöllisesti, joten restaurointialalla on niiden lähes kaksikymmentäviisivuotisen historian aikana laadittu neljät tutkintojen perusteet vuosina 1996, 2003, 2012 ja 2019.

Vuoden 2019 uudistus liittyi ammatillisen koulutuksen laajaan lakimutokseen, ns. Amisreformiin, jossa yhdistettiin nuorten ja aikuisten ammatillinen koulutus. Nyt restaurointialan tutkinnot ovat taideteollisuusalan perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suuntautumisista ja tutkintotutkimukset ovat artesaani, restaurointialan osaamisala sekä restauroija ja restaurointimestari. Tutkintorakenteesta päättää Opetus- ja kulttuuriministeriö ja tutkinnon perusteet laatii Opetushallitus yhdessä työelämän kanssa.

Kaikkiin toisen asteen ammatillisten tutkintojen tutkinnon perusteisiin voi tutustua osoitteessa:

www.eperusteet.opintopolku.fi

Kirjoittaja on *Filosofian maisteri (FM)*, työskentelee koulutussuunnittelijana Helsingin Maalariammattikoulussa

Verkkolähteet:

Heiskanen, Riikka. Rakennusten koristemaalauksen restaurointi. Jyväskylän yliopisto 2017. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN-fi:jyu-201704282120>.

Maalarioppilaan tuolin alapuoli 1930-luvulta. Tuolin alkuperäisestä väristä löytyi malli tuolin istuimen alapuolelta.

PKL:N KOULUTUSPÄIVÄT 21.-22.11.2019

TEKSTI JA KUVAT: HEIDI ALANEN

Pohjoismainen konservattoriliiton Suomen osasto ry ja Suomenlinnan hoitokunta järjestivät yhteistyössä syksyn 2019 koulutuspäivät. Tällä kertaa luennoitiin aiheesta *Uhanalaiset kulttuuriperintökohteet*. Aiheeseen sopivasti koulutuspäivien pitopaikkana oli Unescon maailmanperintökohde Suomenlinna.

Torstaipäivä alkoi lyhyellä esittelyllä Suomenlinnan hoitokunnan toiminnasta, puhujana Suomenlinnan hoitokunnan johtaja **Ilari Kurri**. Lyhyesti suoraan lainattuna ”Suomenlinnan hoitokunta on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen valtion virasto, joka restauroi, ylläpitää, esittelee ja hallinnoi Suomenlinnaa.” Suomenlinna on kuulemma Suomen suurin restaurointikohde, ja puhuja oli muutenkin ylpeä Suomenlinnasta noin kokonaisuutena. Kurri kiteytti esittelensä lauseeseen, joka on mielestäni osuva: ”Kulttuuriperintö ei ole kustannus, vaan pääoma”. Miettikääpä sitä...

Aamupäivän varsinaiset luennot alkoivat aiheella *Neuvoteltu kulttuuriperintö, uhka vai mahdollisuus?*, puhujana Jyväskylän yliopiston yliopisto-opettaja FT **Helena Lonkila**. Näinkin korkealentoisesti nimetty luento ei ihan avautunut allekirjoittaneelle. Mutta ainakin siinä painotettiin konservattorin osuutta tutkijana ja mui-
tutettiin lähdekritiikin käyttöä. Lisäksi on otettava huomioon, että aineistossa on erilaisia tasoja, joiden avulla kohdetta tarkastellaan: lineaarinen, mytologinen, historiallinen, henkilöön/henkilöihin liittyvä... Kaikki liittyy kaikkeen.

Aamupäivän kolmas luento kulki nimellä *Koristemaalausten ja lyijylasien historiaa pelastamassa, case Salomo Wuorion arkisto*, puhujina Museovirastolta konservattori, FM **Erika Tiainen** ja erikoistutkija **Elisa Heikkilä**. Erika ja Elisa kertoivat Salomo Wuorion historiasta, arkistoaaineiston paikallistamisesta ja sen pikakäsittelystä. Aineistoa päästään paremmin tutkimaan tulevaisuudessa, siihen ei nyt ollut aikaa keskittyä.

Iltapäivä alkoi aiheella *3D tietomallinnuksen hyödyntäminen kulttuuriperintökohteiden tutkimuksessa*, puhujana Helsingin kaupungilta arkkitehti **Jarmo Suomisto**. Kaikki mikä liittyy tietokoneisiin tai ylipäänsä teknisiin laitteisiin, menee allekirjoittaneen tajunnan ohi, että suhahtaa. Mutta jos ymmärsin oikein, niin laserkeilaus ja kuvien ottaminen dronella on helppoa ja yksinkertaista, mutta sen tiedon muuttaminen esim. 3D:ksi kestää jopa vuoden. **Eliel Saarisen** kaupunkipienoismallista (siis Eliel Saarisen suunnitelma Helsingin kaupunginosaksi) on tehty 3D-mallinnus. Samankaltaista operaatiota olisi mielenkiintoista toteuttaa myös Savonlinnan kaupunkipienoismaalin kohdalla, joka esittää kaupunkia 1950-luvulla. Mutta miten ja milloin, niin ei tiedä... Helsingin kaupunki on teettänyt myös *Energia- ja ilmastoatlaan*, josta näkee kaupungin erinäisten rakennusten energiankulutuksen ja muuta hyödyllistä tietoa. Vielä yksi linkki, joka esiteltiin, oli maailmanlaajuisesti tehtyjen 3D-mallinnuksien ja kuvausten sivusto, jossa voi katsella ja tutustua kohteiden historiatietoihin kätevästi omalta kotisohvalta. Hauska sivusto kyllä.

Jarmo Suomisto: 3D-tietomallinnuksen hyödyntäminen kulttuuriperintökohteiden tutkimuksessa

Sivustolla voi hakea joko maailmankartan avulla mallinnetut kohteet tai ihan kuvien perusteella ja/tai rajaamalla rakennusvuoden mukaan.

Iltapäivän toinen luento kertoi *Ylivieskan kirkon tuhopoltosta pelastuneen messukasukan konservoinnista*, puhujana Suomen käsityömu-
seon tekstiilikonservattori **Leena Niirani** ja tähän samaan aikaan oli mahdollista tutustua ilmatorjuntabunkkeriin pienissä ryhmissä Suomenlinnan hoitokunnan konservattori **Santina Ambrosinin** johdolla. Messukasukasta on ollut artikkeli jo syksyn 2019 *Konservattori*-lehdessä. Ajatus, joka tästä luennoista ainakin allekirjoittaneelle tuli, oli että kannattaisikohan jokaisen museon tehdä sellainen, eikä vain miettiä tekevänsä. Eiköhän meillä Savonlinnassa olisi hyödyllistä poh-
tia kokoelmien pelastamista, varsinkin kun kokoelmat ovat hajasijoitettuna ympäri kaupunkia ja vielä museo-
laivat on mietittävä erikseen. Hmmm... Paljon suuria asioita.

PKL:n syyskokous oli ensimmäisen päivän päätteeksi, mutta allekirjoittanut skippasi sen ja suuntasi Suomenlinnan telakalle päällistelemään lank-

Suomenlinnan telakka.

kujen päitä ja altaaseen telakoituja laivoja.

Perjantai aamupäivän ensimmäinen luento käsitteli aihetta *Neito pulassa – Kun huvimaja muutti kolmannen kerran*, puhujina Museoviraston intendentti **Anna-Maria Kymäläinen** ja konservattori **Sara Théodore**. Luento käsitteli Florinin huvimajan siirtoa Seurasaaressa ja huvimajan sisällä olevan maisemata-
petin konservointia. Huvimajan alkuvaiheista, sen edustamasta aikakaudesta sekä huvimajan muutosta Seurasaa-
reen ja Seurasaaressa esitelmöitsijät kertoivat hyvinkin laajasti. Jopa niin innostuneesti, että varsinaisesti maisematape-
tista kertova konservointikertomusosuus jouduttiin käymään nopeasti läpi. Kon-
servointiosuus jäi siis ajanpuutteen vuoksi valitettavan lyhyeksi, vaikka se olisi ollut mielenkiintoista kuulla tarkem-
min. En tosin pahastunut, että kuulin Florinin huvimajan vaiheistakin, koska se oli mielenkiintoista. Muistan kyl-
lä nähneeni kyseisen huvimajan kesäl-
lä 2019 vieraillessani Seurasaaressa... Toivottavasti Florinin huvimajasta tulee laajempi artikkeli jossakin vaiheessa myös *Konservattori*-lehteen.

Aamupäivän toinen esitelmä käsit-

teli tuulimyllyjä otsikolla *Uhanalaiset tuulimyllyt Suomessa*, puhujana ark-
kitehti **Kirsti Horn**. Esitelmän aika-
na väkisinkin vertasin tuulimyllyjä suoraan museolaivoihimme, varsinkin puurunkoiseen tervahöyry Mik-
koon. Kohtaamamme ongelmat ovat samanlaiset: kenellä on tieto-taito korjauksien tekemiseen, mistä mate-
riaalit ja rahat korjauksiin... (esim. jos tänä vuonna halutaan käyttää oi-
kein kuivunutta puuta, oikein sahata-
tua puuta, se olisi pitänyt valita met-
sästä kolme vuotta sitten). Tämä on sitä katoavaa perinnettä, jonka käyt-
töä ja korjauksia tulevaisuudessa voi-
daan joutua opettelemaan yrityksen ja erehdyn kautta. Kirsti suhtautui
niin ihastuttavan ja ihailtavan into-
himoisesti tuulimyllyihin ja niiden säilymiseen, ja esitelmä oli sen mukainen. Huomasin innostuvani itsekin tuulimyllyistä.

Lounaan jälkeen ensimmäisenä kuultiin esitelmä *Uhanalaiset puurakenteet*, puhujana Insinööri-
toimisto Mehto Oy:ltä DI **Jenni Lähti**. Esitelmä käsitteli puuta yleisesti monelta kan-
tilta. Eli tämä oli vähän kertausta mut-
ta sehän on opintojen äiti!

Iltapäivän toinen luento käsitteli erikoisesti nimettyä aihetta eli *Savea siellä sun täällä*, puhujana konser-
vattori, FM **Liisukka Oksa**. Tämä ot-
sikko herätti eniten odotuksia, että mitähän sieltä oikein tulee. Tietenkin esitelmä käsitteli savea! Savi on ollut Suomessa hyvinkin yleisesti käytössä ollut rakennusmateriaali. Liisukka kertoi savirakentamisen historiasta ja erilaisista tekniikoista, joilla taloja on tehty. Hän käsitteli myös sisäpintojen savirappausta ja millä maaleilla niitä voi maalata. Esitelmä oli loppujen lopuksi hyvin opettavainen ja innostava, kun alkuun ajattelin, että miten savi voi olla mielenkiintoista. Liisukka sai savirakentamisen ja -rappausten kuu-
lostamaan niin yksinkertaiselta. Itsel-
lekin tuli mielihalu kokeilla savirappa-
usta. Saveahan tästä maasta löytyy ja olkia ja korsiä silputtavaksi ja sahanpu-
rua laastiin kuiduksi lisättäväksi!

Iltapäivän kolmas luento käsitteli Keimolanmäen entisen valvontatornin muuttamista taideteokseksi otsikolla *Ombra – Keimolan valvontatornin säilytys ja muutos interaktiiviseksi tilatai-
deteokseksi*, puhujina Osuuskunta kon-
servointi ja restaurointi Kollaasin kon-
servattori **Hanna Rotonen**, Vantaan kaupungin taidemuseolta Julkisen taiteen kuraattori **Anne Kaarna-Suomi** ja projektisuunnittelija **Seija Tulonen**. Totta puhuen tämä luento meni vähän ohi, koska iltapäivä oli jo pitkäl-
lä ja aiheena kyseinen luento ei ollut itseäni kiinnostava. Keimolanmäen en-
tisen moottoriurheilustadionin vanha valvontatorni otettiin uuteen käyttöön, tekemällä siinä taideteos, joka toteutet-
tiin valoilla ja äänillä. Valvontatornissa mielenkiintoisinta oli moottoriöljymai-
nos, joka on puhdistettu ja suojattu pleksillä.

Iltapäivän viimeinen luento käsitteli aihetta *Smart conservation? Tallinnan Koggin konservointi*, puhujina Museovi-
rastolta intendentti, konservointi-
työskentelijä **Eero Ehami** ja Metro-
polia AMK:sta konservoinnin lehtori **Heikki Häyhä**. Luento käsitteli vuonna 2015 löydetyn Koggi-laivan hylkyä,

sen konservointia, tuentaa ja siirtoa uuteen merimuseoon Tallinnassa.

Koggi on purjelaiva, jota on käytetty 1300-luvulla. Laiva on löytynyt "hienovaraisen" maan kaivuun yhteydessä eli kaivurin kauha on kahmaissut hylyn kyljestä palan. Mutta hienoa on se, että työt on lopetettu sillä hetkellä, kun on tajuttu, että nyt löytyi jotakin merkittävää. Esitelmässä oli mielenkiintoista se, että konservointiprosessi on tehty suhteellisen nopeasti, kuitenkin niinkin suurelle maalöydölle. Olisi kiinnostavaa tietää myös tulevaisuudesta, miten hylky voi, koska sitä ei ole kylästetty millään aineella. Tietysti heräsi kiinnostus nähdä kyseinen laiva ihan konkreettisesti. Pitänee lähteä Tallinaan tulevana kesänä.

Yleisesti ottaen koulutuspäivistä perjantai oli mielenkiintoisempi ja paremmin rakennettu kuin torstai. Tosin perjantai-iltaapäivän ohjelma käsitti neljä esitelmää putkeen, ilman virallis-

ta taukoa, mikä teki iltaapäivästä hieman raskaan... Perjantain puhujat olivat innostavia ja innostuneita esittelemästään aiheesta. Tämä into oli tarttuvaa. Toiset puhujat innostuivat ehkä liikaakin, koska esitelmä rönkyli toisinaan liikaa. Mutta esitelmiä oli kuitenkin luontevaa kuunnella, koska niitä ei luettu suoraan paperista, monotonisella äänellä. Ohjelma kattoi vähän kaikenlaista kulttuuriperintöä, jonka tarkoituksena olikin saada ihminen ajattelemaan ja suhtautumaan perintöön asiaankuuluvalla tavalla. Ensi kesänä pitänee käydä Seurasaarella bongailmassa tuulimylly ja huvimaja, kiinnittää huomiota savirapattuihin taloihin... Ja lisäksi pitäisi oikeasti miettiä, mitä tänne jätetään tuleville polville jäljelle ja mitä meidän omasta ajasta halutaan kertoa.

Kirjoittaja on esinekonservaattori, ja työskentelee tällä hetkellä Riihisäressä. (Saimaan luonto- ja museokeskus, Savonlinnan maakuntamuseo).

Linkit:

https://hri.fi/data/dataset/helsingin-3d-kau-punkimalli/resource/7aa6bc13-2061-4a16-9462-045107687a22?inner_span=True (haettu 27.11.2019)
<https://cyark.org/projects/> (haettu 27.11.2019)

Verkkolähteet:

<https://www.slhk.fi/> (25.11.2019)

MEHTO
Insinööritoimisto Lauri Mehto Oy

Konservointipalvelu Heidi Wirilander

Heidi Wirilander, FM,
konservaattori YAMK,
Siivoustyön ohjaaja eat

Konservointipalvelu
Heidi Wirilander
www.konservointipalvelu.fi

tarjoaa asiantuntija- ja luennointipalveluita:

- tekstiilikonservointiin
- ennaltaehkäisevään konservointiin
- inventointiin
- kokoelmaturvallisuuden kehittämistä
- kirkkojen perus- ja ylläpitosiivouksen suunnitteluun
- kulttuuriperinnön pelastussuunnitteluun.

Tiedustele ja pyydä tarjousta:

gsm: +358 40 533 4915

heidi.wirilander@pp.inet.fi ja

konservointipalvelu.heidi.wirilander@pp.inet.fi

www.konservointipalvelu.fi

Ota yhteyttä lehden toimituskuntaan pkllehti@gmail.com ja tarjoa rohkeasti artikkelia tekemästäsi konservointityöstä, käymästäsi koulutuksesta, tekemästäsi tutkimuksesta tai kokeilusta.

Turhia aiheita ei ole.

-toimitus

KONSERVointi HELLE

VEISTOKSET ✦ SEINÄ- JA KATTOMAAALAUKSET
✦ KIPSI-, LAASTI- JA BETONIKORISTEET
✦ JULKISET VEISTOKSET JA NIIDEN HUOLTO
✦ MAALAUKSET JA KEHYKSET ✦ KONSULTointi
JA KUNTOKARTOITUKSET ✦ KIPSITYÖT

Konservointi Helle on toiminut jo vuodesta 2002

www.konservointihelle.fi

Liisa Helle-Włodarczyk
Taidekonservaattori MA
info@konservointihelle.fi
040 7746 404